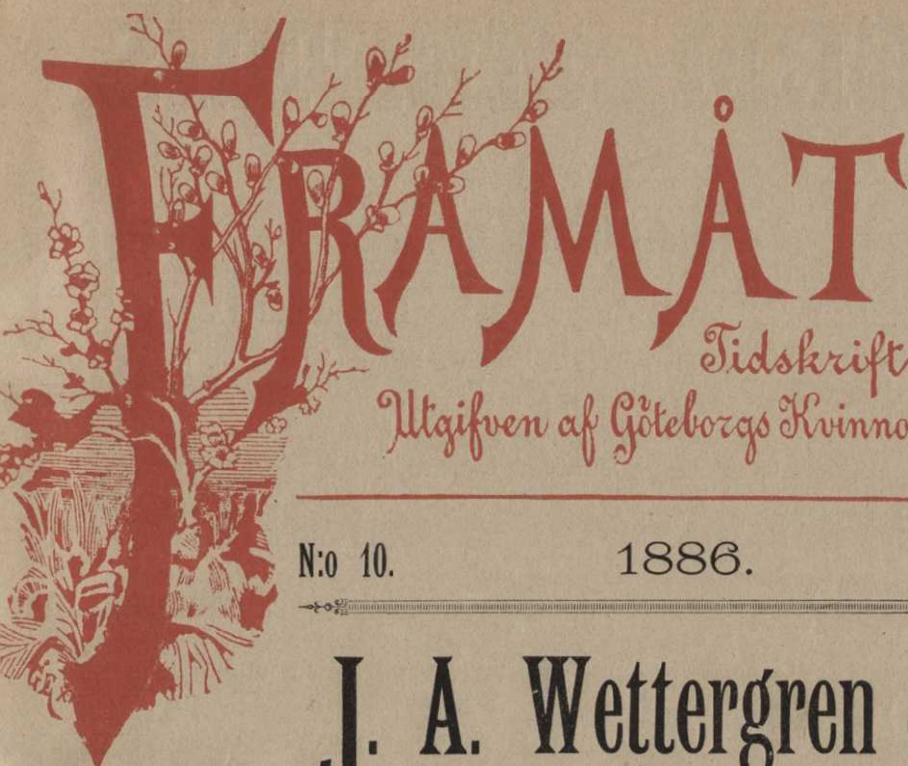




Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.





# FRAMMÅT

Pris  
3:50  
per år.

Tidskrift  
Utgifven af Göteborgs Kvinnoförening.

N:o 10.

1886.

1:sta årg.

## J. A. Wettergren & Co., GÖTEBORG,

rekommendera sitt stora, rikt sorterade lager af engelska, franska  
och tyska Mode- och Manufakturvaror såsom

### **Klädningsstyger,**

svarta och kulörta **Sidentyger, Möbel- och Gardintyger,**

**Sorgtyger** i alla moderna genres,

äfvén äkta fransk **Svart Merinos,**  
af erkänt bästa fabrikat till dagens lägsta priser.

☞ Profver sändas på begäran till landsorten franko. ☞

### **Kappmagasinet**

erbjuder under hela året det största och rikhaltigaste urval af det nyaste i

**Jaquetter, Paletåer, Dolmaner och Regnkappor,**  
allt till de billigaste priser i förhållande till varornas godhet.

## J. A. Wettergren & Co.

GÖTEBORG

Distribueras af  
WETTERGREN & KERBER.

1886.

Tryckt å  
D. F. BONNIERS BOKTRYCKERI.



# HERM. MEETHS,

49 Kungsgatan 49,  
GÖTEBORG.

Lager af Sybehör och Garnerings-artiklar.

Spetsar, Rysch, Trimmerings, Broderade remsor, Galoner m. m.

**För handarbeten:**

Makramétråd, Medaljongband, Virkkrok, Knytkafar, Brilljantgarn,  
Filoselsilke m. m.

**General-Agentur för Äkta Lambs Stickmaskiner,**

hvilka säljas till det **billigaste** pris, lika billigt som tyska imitationer.



Sveriges fullständigaste  
affär i

**Ullgarn, Tricotage  
och Tappisseri**

med tillhörande egen fabri-  
kation, sysselsättande om-  
kring 500 arbetare.

**Schatteringsfärgeri  
för Ullgarn.**

Arets produktion 600,000  $\text{p}$ .

Smetfri och arsenikfri färgning garanteras.  
Såsom innebörd här af finnes ofvanstående  
skyddstämpel vidfäst hvarje härfva.

**Strumpsticknings-  
Maskiner**

af mest erkända fabrikat.

Vår omsättning under året circa 200  
stycken. Ägandet af dylik maskin lemnar  
ett säkert lefvebröd och oberoende.

**Aug. Johansson Mark & Co.,**  
**Göteborg.**

## Alfred Agrell,

Kyrkogatan n:o 28,

midtför Domkyrkan,

Försäljer alla sorters **Strump- och  
Stickgarner** samt **Tricotvaror**, så-  
som **Strumpor, Tröjor, Kalsonger**  
af **hellylle, halfylle, bomull** och **silke**.  
för **Damer, Herrar och Barn, Dame-  
västar, Damekoftor, Underkjolar,**  
**Tricotdräkter** för gossar och flic-  
kor, **Normalunderkläder, Tricotlit,**  
**Maggördlar, Vantar, m. m.**

**OBS! Egen tricottillverkning.**  
**Billigaste priser**

hos

## Alfred Agrell,

Kyrkogatan nr 28,

midtför Domkyrkan.



## Till redaktionen insända Tidningar och Tidskrifter:

**Fri forskning.** Tidskrift utgifven af Carl von Bergen. Z. Hægströms förlagsexpedition, Stockholm. 1:sta häftet innehåller: *Religiösa framtidsutgifter* af Carl von Bergen. — *Tidstecken i norska witterheten* af Hellen Lindgren. — *Lepsius och den moderna egyptologien* af Karl Piehl. — *Rörelsen för statskyrkans afskaffande i England* af N. O. Holst. — *Kristendomen och den sociala frågan* af A. F. Åkerberg. — *Ivan Turgenjew* af Robinson. — *Mod och sanning.* Dikt af Lotten von Kræmer. — *Om gränsen för sjelfpuffostning.* Ett inlägg i en stridsfråga för dagen af Ellen Key. — *August Strindbergs »Utopier»* af Karl af Geijerstam

**Svensk Läraretidning** n:r 18 innehåller: *Riksdagen: Samundervisning.* — *För dagen: Gemensamma betygsformulär.* — *Notiser.* — *Några regler till skydd för skolbarnens hörsel* m. m.

**Finsk tidskrift** häftet 4 innehåller: Några synpunkter i fråga om den så kallade Finska deputationen, af *E. Schybergson.* — *Nägeli contra Darwin,* af *R. Boldt.* — *Svenska akademien* stiftande af *C. G. Estlander.* — *En förestående reform,* af *Aug. Ramsay* m. m.

**Dagny.** Aprilnumret innehåller: Den kvinliga valrättsrörelsen i England och hvad vi i Sverige af den hafva att lära I. — *Ellen Key,* Några ord om de ryske diktarnes kvinnotyper. — *Carola, Skollif I.* — *Nälpehgar.* — *Confidens,* Samskolor. Med inledning af Red:n. — *Ina Lange,* Småprat från Köpenhamn. — *Rätt eller orätt?* Med anledning af *Alfhild Agrells »Ensam».* Några ord om Daniel Sten och Stella Cleve. — *Hvarjehanda* i kvinnofrågan. — *Korrespondensafdelning.* — *Hänvisning till märkligare tidningsuppsatser i sociala och literära ämnen.*

**Ny illustrerad tidning** n:r 18 innehåller: *Illustrationer: Vårbild.* Teckning af Emil Åberg. — *Ernesto Rossi.* — *Den husvilla.* En irländsk bild för dagen. — *Sjömännens skyddshelgon.* Efter en tafla af E. Serra. — *En ny sorts räddningsstege.* — *Text: Första älskarinnan* (forts.) — *Ernesto Rossi.* — *Af Z.* — *Text till bilderna.* — *Hvar fjortonde dag.* — *Japansk poesi.* — m. m.

**För frisindet Christendom** n:r 8 innehåller: *Den dannede lidelighet.* — *Fredrik Petersen.* — *Presterskabets bön om et kirkemöde.*

**Sedlighets-Vännern.** Redaktör och utgivare: *Gustaf Sjöström.* N:r 3 innehåller: *Federations seger i engelska parlamentet.* — *Svenska Federationsafdelningens månadsmöte* d. 25 Februari 1886. — *Några minnesord.* — *Kongressen i London.* — *Årsredogörelse för år 1885 från Herberget för tjänstflickor.*

## Uti min syatilier

Vallgatan 21.

Förfärdigas **Baltoiletter, Rid- och Promenadklädningar.**

Skyndsamt och omsorgsfullt till moderata priser.

Högaktningsfullt

Lovisa Svensson,

21 Vallgatan 21.

## J. G. Stäck & C:s

### Manufakturhandel

rekommenderar sitt väl sorterade lager af

## Klädningsstyger,

## Möbel & Gardintyger,

## Sorgartiklar

m. m.

## OBS! Billigaste priser.

**Profver** till landsorten sändas på begäran omgående och franco.

Ordre å minst 10 Kr. expedieras fraktfritt till närmaste jernvägsstation.



# Framåt

utkommer den 1 och 15 i hvarje månad och håller sina spalter öppna för olika meningar.

Bidragande äro: Viktor Rydberg, Anne Ch. Edgren, Carl Snoilsky, Anton Nyström, Math. Roos, Georg Nordensvan, Hellen Lindgren, Ola Hansson, Axel Lundegård, G. af Geijerstam, Ernst Ahlgren, Ave (Eva Wigström), Amanda Kärfstedt, Cecile Gohl, Ellen Fries, Ellen Key, Eva Brag, Helene Nyblom, Claes Lundin, Robinson, Johan Nybom, Oskar Levertin, A. F. Åkerberg, Anna A., Jonas Lie, Kristoffer Janson, Irgens Hansen, Margarethe Vullum, Kristian Gloersen, Alvilde Prydz, Herman Bang, U. E. Berner m. fl.

Bidrag af norska och danska författare införas på originalspråket.

Tidskriftens hufvudafdelningar varda: **sjelfständiga uppsatser, brev från in- och utlandet, notiser, poesi och följetong.**

Pris: 3: 50 för år; 1: 75 för halft år. Lösnummer 25 öre. Postarvode 35 öre för år.

Redaktionen.

---

## Prenumerantsamlare,

hvilka insända bevis från vederbörlig postanstalt, att 5 ex. betalts, erhålla ett gratisexemplar.

"Framåts" Redaktion.

---

---

## Uti Wienerångbageriet

### Drottninggatan 35,

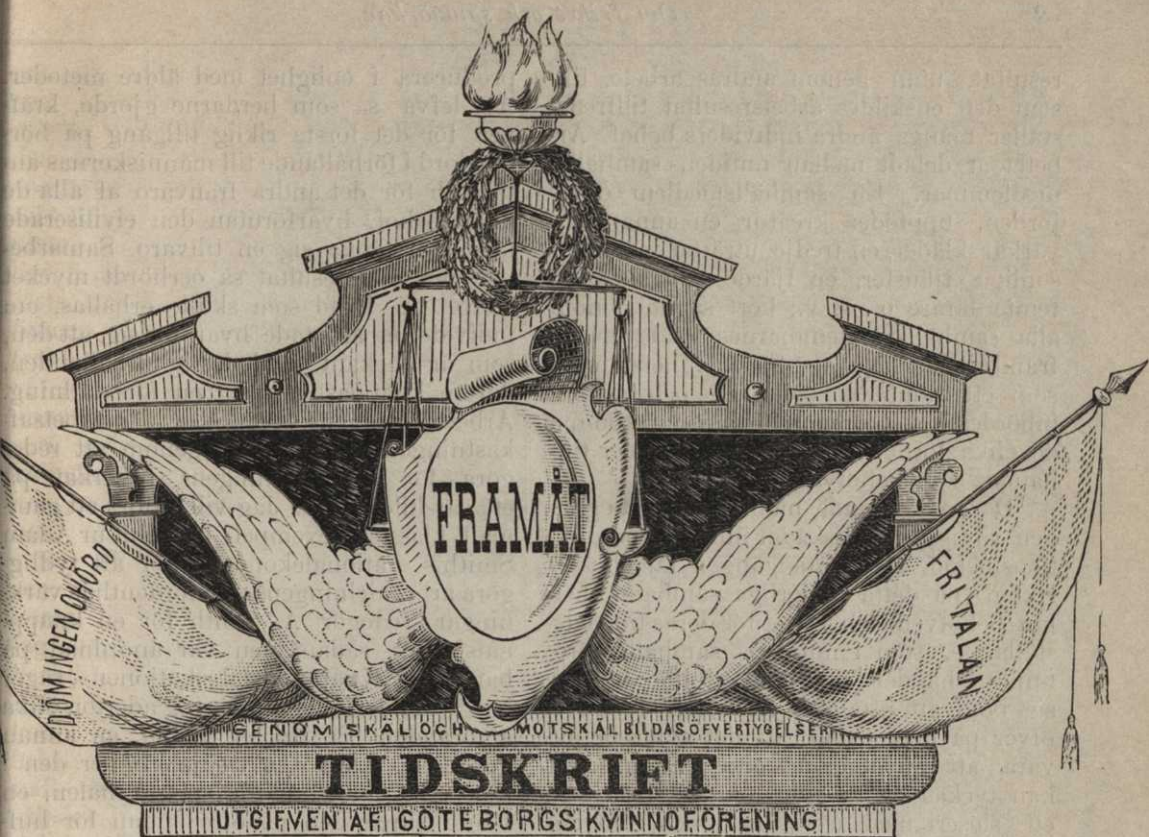
Finnes dagligen färskt bröd af alla slag:

**Wienerbröd, Dagmarmunkar, Suckatkakor och kran-sar äfvensom Thebröd och Conditorivaror.**

**Filialförsäljning:  
Storgatan n:o 9.**

---





N:o 10.

15 Maj.

1886.

Första årgången.

## Om frihet och samvärkan.

Ett stycke nutida socialism.

Det gifves inom nutidens ekonomiska lif tvänne principer, hvilka båda äro af stor betydelse för det helas lycka, men hvilka just för närvarande synas hafva råkat i en snart sagdt olöslig konflikt med hvarandra, och det är frihet och samvärkan. Låt oss se till, hvilka fördelar hvar och en af dessa principer medför för det ekonomiska lifvet, och hvilken rol dessa båda principer tillsammans spela i nutidens olyckliga sociala förhållanden!

Hvilken betydelse samvärkan har, få vi den klaraste föreställningen om, då vi betänka det sätt, hvar på människoslägten så som ett helt betraktadt går till väga

för att få sina behof tillfredsställda. Gifves det i nutidens samhälle en enda individ, som erhåller alla sina behof tillfredsställda genom eget arbete, eller som ens vore i stånd dertill? Hur mången gifves det, som kan odla jord och uppföda kreatur på samma gång som väfva tyg? Och dock utgöra produkterna af jordbruk och boskapsskötsel förnödenheter, som alla samhällsmedlemmar behöfva. Vidare — hur många är det, som förstå sig på att bygga ett hus? Fast alla samhällsmedlemmar behöfva hus och hem, är det dock flertalet, som icke vet, hur man går tillväga vid ett boningshus uppbyggande. Det är dock icke min mening att framhålla detta faktum såsom en direkt brist hos det nutida samhällets medlemmar. Det är endast en naturlig följd af den befintliga arbetsmetoden. Ingen arbetar nu för tiden med *direkt* hänsyn till sina egna behof. Hvar och ens behof tillfredsställas icke genom hans eget arbetes



resultat, utan genom andras arbete, liksom den enskildes arbetsresultat tillfredsställer många andra individers behof. Arbetet är deladt mellan nutidens samhällsmedlemmar. En samhällsmedlem odlar jorden, uppföder kreatur, en annan tillvärkar kläder, en tredje uträttar vissa personliga tjänster, en fjärde är läkare, en femte lärare o. s. v.; kort sagdt, genom alla samhällsmedlemmarnes totala arbete frambringas hela den förnödenhetssumma, som ett samhälle behöfver, och genom inbördes byte (köp och försäljning) komma de olika förnödenheterna de individer tillhanda, som behöfva dem.

Då en tänkande människa första gången riktigt genomskådar nutidens produktionsmetod, för första gången får blicken riktad på detta underliga samband mellan behofven och sättet för deras tillfredsställande, som i nutidens samhälle förefinnes, händer det lätt, att hon känner sig böjd att uttala sin förkastelse om deröfver på den grund, att det synes henne vara att gå öfver ån efter vatten. Det kan tyckas henne, som om det hela vore ett slöseri med arbetskraft, och som om det hade blifvit på ett fullkomligt ändamålslost sätt hoptrasslad. Hon skulle kanske önska en tillbakagång till äldre produktionsmetoder, ett återvändande till ett tidigare utvecklingsstadium, såsom t. ex. herdarnas, då hvarje familj var ett afslutadt helt för sig, då den fick sina behof tillfredsställda genom eget arbete och icke var så beroende af sina likar, som för närvarande är fallet. »Tänk, att bygga järnvägar, ångbåtar m. fl. transportmedel hufvudsakligen för att transportera produkter från ett ställe till ett annat, bara för detta bytandes skull, som trassar in allting ända till olidlighet! Tänk, att köpa bomull från Amerika, att anlägga spinnerier i England, väfverier i ett annat land, köpa färdig bomullstråd från en fabrik i utlandet och väfva här hemma eller kanske icke väfva alls utan köpa färdigt bomullstyg. Är det någon reson i ett sådant tillvägagående?» så kanske många resonnerar. Jag vill häremot invända, att ett afskaffande af denna produktionsmetod är alldeles omöjlig, för så vidt vi icke vilja betydligt reducera människornas antal. Om man sloge ihjäl två människor af tre, vore det kanske möjligt att

producera i enlighet med äldre metoder. Att lefva så som herdarne gjorde, kräfver för det första riklig tillgång på bördig jord i förhållande till människornas antal och för det andra frånvaro af alla de kulturbehof, hvarförutan den civiliserade icke kan tänka sig en tillvaro. Samarbetet ger ett resultat så oerhördt mycket större än hvad som skulle erhållas, om individerna arbetade hvar för sig, att den, som är obekant med dessa förhållanden, därom knappast gör sig en föreställning. Arbetsdelningens betydelse för arbetsafkastningen belyses bäst genom att redogöra för arbetsdelningens invärkan på ett särskildt yrke. Jag vill anföra ett gammalt klassiskt exempel, hämtadt ur Adam Smith's nationalekonomi. För att tydliggöra arbetsdelningens utomordentliga verkningar redogör A. Smith för en knappnålsfabrik, sådan den var anordnad på hans tid. »Knappnålsfabrikationen», säger han», sönderfaller i omkring aderton olika åtgöranden. En drager tråden, en annan gör den jämn, en tredje klipper den i lika stycken, en fjärde spetsar nålen, en femte slipar den på öfre ändan för hufvudets fastsättande; förfärdigandet af hufvudet kräfver två eller tre olika åtgöranden; dess fastsättande är en särskildt sysselsättning, att göra nålen hvit en annan o. s. v. Jag har sett en liten fabrik af detta slag, i hvilken endast 10 personer voro sysselsatta, och hvarest följaktligen några af dem måste utföra 2 till 3 förrättningar. Ehuru dessa arbetare voro fattiga, och därför endast dåligt försedda med nödvändiga maskiner, kunde de dock, då de ansträngde sig, på en dag förfärdiga 48,000 knappnålar, och då hvar och en af dem i medeltal gjorde en tiondel af hela arbetet, kan man anse, att hvar arbetare gjorde 4800 om dagen. Om dessa 10 människor hade arbetat hvar för sig, alideles oberoende af hvarandra, och ingen af dem hade särskildt utbildats för sin förrättning, så hade säkert ingen af dem gjort 20, ja, kanske icke 1 om dagen.» Som förut påpekats gäller detta naturligen dåtidens sätt att fabricera knappnålar. I nutiden är produktionsmetoden en helt annan.

Exemplet belyser i alla händelser klart fördelarna af arbetets delning. Då en hvar har en mera ensidig sysselsättning, kom-



mer hans skicklighet att drivas till sin spets, den vane arbetaren kommer att arbeta både fortare och bättre. Under hela den dagliga arbetstiden kommer hvar och ens arbetskraft att vara riktad på ett fåtal föremål; han behöfver ej byta om plats, hvarigenom så litet tid som möjligt förspilles. Om vi vidare icke särskildt fästa oss vid den arbetsdelning, som förefinnes inom ett särskildt yrke, utan betrakta samhället såsom ett helt, kunna vi se arbetsdelningens fördelar från en annan synpunkt. Då det totala arbetet, som måste utföras för alla individernas välbefinnande, är deladt mellan olika yrken och sålunda utföres af olika personer, är det tydligt, att de olika anlag, som olika individer ega allt ifrån födelsen, kunna lättare komma att tillgodogöras, likasom också dessa olikartade anlag genom att bearbetas ännu mera utvecklas. Den olikhet i anlag, som ursprungligen har förefunnits, har säkerligen mycket bidragit till att gynna och utveckla arbetsdelningen, men arbetsdelningen har haft en återvärkan på olikheten i anlag; således har en växelvärkan mellan arbetsdelning och olikhet i anlag egt rum. Det är klart och tydligt, att om just de personer, som hafva en böjelse för *ett* arbetes utförande, komma i tillfälle att arbeta inom just denna sysselsättning, skola de lämna ett rikligare och bättre arbetsresultat, än om de få arbeta inom ett fält, där sysselsättningarna äro dem motbjudande. Således, bortsett från dessa enskildas böjelse, och med afseende fästadt endast vid resultatet, måste man säga, att samhället vinner genom att individerna få, med afseende på det yrke de välja, följa sin böjelse. Men vi kunna betrakta det ekonomiska lifvet i ännu vidare kretsar.

Vi kunna betrakta människoslägtet såsom ett sammanhängande helt. Äfven mellan olika folk i denna helhet, verldshushållet, som den plägar kallas, förekommer en delning af arbetet. Olika länder producera olika slags varor, och liksom de enskilda individerna utbyta sina varors emellan, förekommer ett storartadt utbyte af de olika ländernas produkter. Genom detta utbyte af produkter å ena sidan och ett ensidigt producerande å den andra erhålles ett bättre och rikligare

produktionsresultat, än om hvarje land producerade allt hvad det behöfver.

Hela utvecklingen af arbetsdelningen är endast en tillämpning af lagen för människans ekonomiska handlingssätt, den ekonomiska principen: människan söker största möjliga resultat med minsta möjliga möda och uppoffring. Så småningom har arbetsdelningen utvecklats; om man följer människoslägtet steg för steg bakåt i dess utveckling, skall man finna, att ju längre tillbaka man kommer, desto mindre är arbetsdelningen, liksom man hos nutidens folk finner arbetsdelningen utvecklad till en förut icke anad höjd.

På hvad sätt anordnas detta nutidens produktionssystem, hvilket vi funnit i så hög grad karaktäriseras af samvärkan? Hvem anordnar detta så, att just de varor, som hela samhället behöfver, produceras i lämplig mängd? Att förstå hur dessa förhållanden ordnas, eller, rättare sagdt, ständigt hålla på att ordna sig i nutidens samhälle, fordrar sin särskilda utredning.

Ehuru i vår tid allt erhålles genom samarbete, så att man med allt skäl kan betrakta ett nutida samhälle från ekonomisk synpunkt som en organism, som utför ett enda stort samarbete, är hvarje medlems produktion öfverlemnad åt hans eget godtycke. Full ekonomisk frihet herskar i nutiden, hvars ekonomiska lif kännetecknas å ena sidan af samarbetet, å den andra af »den fria konkurrensen.» Denna ekonomiska frihet innebär rättighet för individen att använda sina krafter till ekonomiska ändamål, förutsatt, att han därvid icke kränker andra i utöfvandet af deras lika frihet. Den fria konkurrensen är intet annat än en fortsättning af den i naturen herskande kampen för tillvaron, endast med den skillnaden att våldet — i princip åtminstone — är bannlyst. Grundtanken i den fria konkurrensens system kan korteligen uttryckas sålunda: Det enskilda intresset är den drifvande kraften; genom konflikten mellan de enskilda intressena skall det helas bästa främjas. På detta sätt komma de enskilda intressena icke att riktas mot samma mål, de komma icke att gå i samma riktning, utan de komma att ställas mot hvarandra. Fri konkurrens kunna vi öfversätta med fri täflan: de olika individerna



täfla sins emellan; priset är makt och rikedom. Alla de fördelar, som kampen för tillvaron medför, innebär den fria konkurrensen. Liksom kampen för tillvaron utvecklar och förädlar raserna derigenom, att de bästa och kraftfullaste inom sin art blifva vid lif och få fortplanta sig, så utvecklas och fullkomnas genom den fria konkurrensen människans ekonomiska egenskaper. Då alla lifsintressen stå på spel, och då hvarje svagare individ dukar under i nutidens rastlösa kamp för den ekonomiska tillvaron, komma de ekonomiska egenskaperna allt mera till sin rätt. Iakttagelseförmåga, skicklighet, uppfinningsförmåga, mod, företagsamhet, återhållsamhet och varsamhet äro egenskaper, som främja så väl individens som samhällets välfärd, och de, som besitta dessa egenskaper, lyckas i lifvet. Den, som segrar i den fria konkurrensen, gör stor vinst; den, som tappar, förlorar snart sagdt mer än lifvet: han blir utfattig. Eggelsen måste sålunda vara stark: å ena sidan rikedom och anseende, å den andra den bittra fattigdomen. Nutidens hela lif betecknas ock af en andlös jagt efter icke detta lifvets goda, utan efter detta lifvets *öfverflöd*, en jagt, som utvecklar människans ekonomiska egenskaper, men som å andra sidan icke befrämjar utvecklandet af de moraliska egenskaperna, utan medför dessas trampande under fötterna. Då man måste anstränga sig till det yttersta för att erhålla lifsuppehälle, och då de olika samhällsindividernas intresse under den närvarande regimen i allt för många fall äro riktade mot hvarandra, är det tydligt, att den enskilde bäst tillgodoser sitt intresse genom en utvecklade egoism. Den, som har den starkaste känslan af *sin* rätt och af *sitt* kraf, och har motsvarande förmåga att se sig själf tillgodo, blir den segrande.

Men hur kan man säga, att de enskilda intressena äro riktade mot hvarandra, och hur kan genom ett sådant sakernas tillstånd så mycket ekonomiskt välstånd ernås, som i alla händelser förefinnes i nutidens samhälle? Så frågar helt säkert mången. Låt oss se till, hur det tillgår vid frambringandet af de förnödenheter, hvaraf människan har behof! De tre produktionsfaktorerna, säger hvarje lärobok i nationalekonomi, äro: naturen, ar-

betet och kapitalet. Genom dessa faktorer samvärkan erhåller hvarje folk sin inkomst. En hvar, som eger naturkraft (jord i vanliga fall), söker att af den erhålla så stor inkomst som möjligt; en hvar, som endast eger ett par starka armar och sundt förstånd, söker applicera dessa på det mäkt fördelaktiga sättet; den, som eger kapital, söker att genom dess begagnande skaffa sig så stor inkomst som möjligt. På det sättet komma oupphörigen intressena att ställas mot hvarandra. Den, som endast disponerar sin egen personliga arbetskraft — den stora mängden samhällsmedlemmar — har i nutidens samhälle ingen annan utväg än att sälja sin arbetskraft till en arbetsgivarare. Denne åter söker att af sitt kapital eller sin jord erhålla så stor inkomst som möjligt och vill därför betala så litet i arbetslön som möjligt. Å ena sidan står således arbetaren och vill hafva så mycket som möjligt, å andra sidan står arbetsgivararen och vill gifva så litet som möjligt.

Säkert är, att en hvar, som producerar en vara af hvilket slag som helst, producerar i nutidens samhälle icke för att förbruka själf utan för att sälja åt andra. Det måste således ligga i hans intresse, att varan betingar så högt pris som möjligt, under det att den köpande allmänheten vill betala så lågt som möjligt. Således äfven här stridiga intressen! Men än vidare! Priset på en vara sänkes så lågt som möjligt genom täflan mellan olika fabrikanter. Om endast en fabrikant af en viss vara, som allmänheten ovilkorligen behöfver, funnes inom ett land, skulle han kunna sätta priset oskäligt högt. I den fria konkurrensens dagar är det en lifsfråga för fabrikanterna att kunna sälja så billigt som möjligt. Fabrikant står gent emot fabrikant. Alla vilja öfverbjuda hvarandra i prisbillighet. Sålunda — arbetsgivarare står mot arbetstagare, producent mot konsument, och producent mot producent. Nog finnes det tillräckligt med stridiga intressen!

Men hur komma härigenom just de varor, som ett samhälle behöfver, att produceras? Produktionens riktning kommer att bestämmas af den efterfrågan på olika varor, som gör sig gällande. Då en hvar söker så stor vinst som möjligt,



komma arbete och kapital att strömma till de produktionsgrenar, där de erhålla den bästa betalningen, från dem, der betalningen är lägre. Om inom en affärs-gren vinsten är hög, kommer helt naturligt många kapitalister att nedlägga kapital just på frambringandet af den ifrå-gavarande varan. Fabriker uppstå, arbe-tare erhålla anställning; men så händer det, att fabrikanternas antal är för stort; efterfrågan på varan svarar alls icke mot den nya tillgång, som kommit till stånd. Varorna få icke afsättning; kapitalisterna göra förluster, och arbetarne sakna sys-selsättning. Dessa lediga arbetskrafter få söka sig till andra, mera gifvande pro-duktionsgrenar. Detta är karaktäristiskt för hela nutidens produktionssystem. Än produceras för mycket af en vara, än produceras för litet. Fram och tillbaka strömmar arbetet och kapitalet. Det, som därvid är mäst att beklaga, är naturligen arbetet. Detta är intet abstraktum; det representeras af människor med kött och blod; det är just för arbetets (människor-nas) skull, som produktionen eger rum. Dock resoneras det alt för ofta så, som om produktionen vore till för att skaffa arbetare arbete och arbetsgifvare inkomst, då dess enkla, väsentliga mål är att till-fredsställa befintliga behof. Detta »arbe-te», som får strömma från den ena pro-duktionsgrenen till den andra, och vid öfvergångstiderna får svälta, *det är den stora massan af hvarje lands befolkning.*

Det är med dessa förhållanden för ögonen, som socialisterna säga, att vår tids produktion är *anarkisk*. Man kan likna nutidens hela ekonomiska lif vid en stor väerkstad, där hvarje underafdel-ning arbetar utan hänsyn till det helas ändamål. Tänkom oss t. ex. en lokomotiv-værkstad, inom hvilken man på plåt-slagareværkstaden förfärdigade än för män-ga, än för få ångpannor, än sådana, som icke passade till den konstruktion af lo-komotiv, som förtillfället användes, där man på svarfvarværkstäderna icke tager hänsyn till lokomotivets bygnad, utan efter behag fabricerade pistonstänger, pistoner, excen-terskifvor, ventiler o. s. v.! Vi skulle säga, att en dylik værkstad vore vanvet-tigt inrättad. Dock är detta den troгна-  
ste bild, man kan få af nutidens hela produktion.

Men hvem skall reglera hela detta sy-  
stem? Hvem skall motsvara drifteherren vid en fabrik? Hur skall det hela regle-ras så, att tillværkning svarar mot behof, att produktion och konsumtion mötas? I hvilken grad skall den enskilda friheten inskränkas, för att hela samfundet må befrias från de olyckor, som hvarje opar-tisk, tänkande människa måste anse att den fria konkurrensen medför? Att inskränka friheten är en vanskelig sak, ty friheten medför välsignelser för männi-  
skoslägtet, alt för stora, för att en lagstif-tare lättvindigt kan halka öfver dem. Jag har icke så mycket uppehållit mig vid dem, då frihetens välsignelser i allmänhet så framhållas, att jag icke velat upptaga det knappa utrymmet med frihetens sär-skilda förhållande. Detta är frågor, som framtiden får besvara. Jag har här endast sökt att framhålla en sida af so-cialisternas åskådning af vårt närvarande samhällslif.

Frihet och samværkan! Se där kan-ske de mäktigaste häfstängerna för alt mänskligt framåtskridande! Dessa båda principer hafva i vår tid råkat i en för våra ögon olöslig konflikt. Å båda sidor är det mycket att förlora! Och ändock tror jag, att hvarje andligen lifaktig män-niska känner, att det närvarande syste-met till sina konsekvenser innebär orätt-visa och olägenheter, alt för stora för att icke kräfva bot, och att det civiliserade samhället står vid en skiljoväg. Hvilken väg skall väljas? Det är den stora frå-gan, som framtiden kommer att besvara. Qui vivra, verra!

*Karl af Geijerstam.*

## På promenaden.

Det är söndag, det är vår,  
Full af folk är promenaden —  
Folk, som kommer, folk, som går,  
Ständigt nya uti raden. —

Tröttad af besvärilig gång,  
Ifrån något förstadsruckel,  
Bunden af sitt lytes tvång,  
Står en gubbe med en pucket.



Krymplingen — hvi kom han hit,  
Der blott skämt och löje blandas,  
Icke är det hans gebit,  
Der allt lif och glädje andas?

Stödd emot sitt kryckepear,  
Står han tyst och ser på mängden,  
Hur den hjärt förbi sig drar,  
Utan gräns och slut på längden.

Ögon bruna, ögon blå  
Sänkas, höjas, mötas, mättas,  
Och man helsar då och då,  
Halsar böjas, hjessor blottas.

»Mamma!» Är det busen den?  
Liten åttaåring frågar;  
»Se så tyst, min söte vän!  
Du i dag mig riktigt plågar.

Det är blott en fattig man,  
Som i ryggen gjort sig illa,  
Vi det ju ej hjälpa kan —  
Kom nu, skynda, gossen lilla!»

Stötvis och i vaxelklang  
Hörs af messingsinstrumenter  
Ifrån närmsta restaurant  
Vilsekomna tonfragmenter;

Timme följer timme tätt,  
Det blir kväll, då tystna ropen,  
Dömnar sorlet, på reträtt  
Rör sig trötta menskohopen.

Puckelryggen syns ej mer,  
Men en helsning han dock sänder,  
När han flyttar upp och ner  
Kryckorna med magra händer.

Elmar.



## Confessionslöse Skoler.

(Svar til fru Eva Wigström)

af

N. J. Nørlund.

I N:o 8 af »Framåt» findes en Artikel af  
Fru Eva Wigström om »Bekännelslö-

sa Skoler.» Da denne Artikel efter min  
Formening indeholder Urigtigheder, som ikke  
uimodsagt bør have Lov at passere, tillade  
jeg mig at bede om Plads til følgende.

Fru Wigström har Ret i at »Bekännelse-  
lösa Skoler», saaledes som hun tænker sig  
dem, er »en Skuggbild», »ett fantom». Ved  
»Bekännelslösa Skoler» forstaar hun jo nemlig  
ikke blot Skoler uden nogen bestemt confessionel  
Religion, men fuldstændig »religionslöse» Sko-  
ler, — ja, hun gaar endnu videre og tænker  
sig Skoler, hvor Læreren er udelukkende  
»refererende», og hvor han gennem hele sin  
Undervisning aldrig aabenbarer nogen Slags  
Verdensanskuelse, nogen Slags Følelse, nogen  
Slags Tro. Dette er ganske rigtig en Umul-  
lighed. Saadanne Skoler existere ikke og  
ville i Følge den menneskelige Natur og Til-  
værelsens Beskaffenhed aldrig komme til at  
existere. Læreren Personlighed vil stadig  
til en vis Grad gjøre sig gjældende gennem  
det Stof, han vælger, den Form, han giver  
sit Foredrag, og den Aand, han ikke kan  
undgaa at lægge deri. Saalænge den men-  
neskelige Bevidsthed ikke er lutter gennem-  
skuelig Fornuft, saalænge den rummer Fø-  
lelser og Lidenskaber, og saalænge der er no-  
get, der sætter disse Følelser og Lidenskaber  
i Bevægelse, saalænge vil en blot »refereren-  
de» Undervisning være umulig. Den er  
mulig i visse Fag f. Ex. Regning og Mate-  
matik, fordi disse udelukkende angaa Erkjen-  
delsen, men derimod ikke i Historie, ja, ikke  
en Gang i de naturvidenskabelige Fag.

Saa vidt er jeg altsaa enig med Fru W.  
Men jeg begriber ikke, at Fru W. har villet  
forsøge paa at gjøre dette sit Begreb om »be-  
kännelslösa skoler» til et med Begrebet:  
»confessionslöse Skoler». Fru W. maa jo  
vide at der inden for den kristelige Religion  
existerer forskjellige Confessioner, d. e.: for-  
skjellige vedtagne Bestemmelser om, hvad  
der skal læres og troes, samt at det kun er  
fra disse indbyrdes modstridende Bestemmel-  
ser man foreløbig har ønsket at frigjøre Sko-  
len. Fremdeles maa hun jo vide, at selve den  
kristelige Religion aldeles ikke staar og fal-  
der med disse Confessioner, da den jo nemlig  
oprindelig har kunnet existere uden dem. Den  
confessionslöse Skole bliver saaledes ikke en  
Gang et med den »religionslöse» Skole, end-  
sige med det Fantom, Fru W. har villet  
gjøre den til. Dens Fordring er: Udelukkel-  
se af alle confessionelle Dogmer, men deri-  
mod ingenlunde Udelukkelse af al Religion.



Den giver fremdeles Læreren fuld Frihed til gjennem Undervisningen i Naturfag og Historie at bekjende Tro paa Gud og hans Verdenstyrelse. Men hvad den især lægger Vægt paa er: *det moralske*. Og da det moralske er indeholdt i det religiøse, specielt det kristelig religiøse, vil altsaa den confessionsløse Skole aldrig blive uden Religion, hos os aldrig uden kristelig Religion.

Fru W. beretter, at hun har set en »bekænnelsesløs» Ungdomsskole, hvor det ikke tillødes en Lærer at tilkjendegive sin religiøse Tro gjennem kirkehistoriske Foredrag. Det er muligt. Men en saadan Skole kan aldeles ikke opstilles som Norm for confessionsløse Skoler. Imidlertid er det jo ogsaa muligt, at vedkommende Lærer i sine kirkehistoriske Foredrag har tilkjendegivet en mer eller mindre udpræget confessionel religiøs Anskuelse, og at dette har været Grunden til den »varning», han erholdt.

\* \* \*

Da altsaa den confessionsløse Skole aldeles ikke er noget af det Fru W. har villet gjøre den til, og da hun udelukkende polemiserer imod den, fordi hun afvexlende anser den for »ett fantom,» »en skuggbild» eller en »religionsløs» Skole, faar hendes Polemik en ikke uvæsentlig Lighed med hvad man plejer at kalde »en Storm i et Glas Vand.» Hele hendes ordrige og stormfulde Polemik gaar fra Ende til anden alene ud paa at ramme en uoprykkelig Pæl igjennem det Spøgelse, det »gyckelverk» af en confessionsløs Skole, som er et Foster af hendes egen forskræmte Fantasi. Indledningsorden til hendes Artikel passe nøjagtig paa hende selv. Hun har set Programmet: Confessionsløse Skoler. Dette har ved første Øjekast ikke behaget hende, det har »skaaret» hende i Øjnene, hun er bleven »blændet,» og det har siden ikke været hende mulig at se ret derpaa; hun har dannet sig en »skuggbild», och mod denne »skuggbild» farer hun frem, som om det gjaldt Livet. Der er derfor kun liden Grund til at indlade sig paa en omhyggelig Imötegaelse af alle hendes Bemærkninger. Adskillige af dem ere dog af en saadan Natur, at jeg ikke kan nægte mig den Fornøjelse at undersøge dem lidt nærmere.

Det synes, som om Fru W. lever i den Anskuelse, at alt, hvad der ikke er Kristendom nøjagtig efter hendes Kogebog, er den

pure Raadenskab og Nederdrægtighed. Med den confessionsløse Skole ser hun den moderne Hedendom brede sig over Landene, nedbryde alt, hvad der er ædelt og godt, og gjøre Livet til »en kappløping efter sinlig ting och sätta njutningen eller magten som livvets mål samt, då detta mål ej kan uppnås, göra sjelfmordet till en gifven konsekvens!» — Fru W. burde ikke være uvidende om, at Flertallet af de Mennesker, hun regner for Hedninger og tillægger en saa slet Moral, som oftest meget vel kan maale sig med deres kristelige Medborgere ikke blot i Intelligens, i Dygtighed, men ogsaa i etisk Vandel, i utrættelig Arbejde for Retfærdighed i Verden. Paa den anden Side kunde det heller ikke være hende ubekjendt, at de kristne i Almindelighed har vist, at de slet ikke har et saa ringe Greb paa, hvorledes man i denne Verden skal bære sig ad for at opnaa Magt og Ære og i det hele gjøre sig Livet saa behageligt som muligt.

En anden af Fru W—s Bemærkninger lyder saaledes:

»Staten, såsom varande ett kristligt samhälle, har hittills med mer eller mindre lämpliga medel sökt gifva alla sina döpta medlemmar del af den kristna sedelagen och den dermed följande verldsåskådningen och kulturen.» —

Jo, jeg takker for dette »kristliga samhälle» og den Sædelære, det har givet. Det har aldrig forsømt at prædike Afholdenhed for de fattige samtidig med, at det har tilladt de rige at nyde alt! — Det har flittig indskærpet den Lære, at man ikke maa hævne sig paa sine Fjender, ikke slaa dem ihjel; men det har al Tid underforstaaet: tag Hævn over Landets Fjender, forfølg dem, slaa dem ihjel! — Det har lært, at man aldeles ikke skal sværge, og samtidigt har det taget sine Undersaatter i Ed! — Det har doceret det sjette Bud og samtidig beskyttet Prostitutionen! — Det har, kort sagt, i de allerfleste Sædelighedsforhold ført tvetunget Tale.

Det er en af den confessionsløse Skoles Fremtidsopgaver at afskaffe denne tvetydige, moralsk fordærlige Moral. Jeg vilde anse det for mærkeligt, om ikke Fru W., naar hun faar sig tænkt om, vil indrømme, at dette er et højst priseligt Formaal.

Fru W. skriver, at forudsat, at en kristelig Statsskole har övet Tvang mod Hedninger, vil selvfølgelig en hedensk Statsskole



öve ganske den samme Tvang mod de kristne. »Här kan,» siger hun, »i sjelfva verket ej bli fråga om frihet i denna kamp, utan blott om en omflyttning af magten.» Dette er en fuldstændig forkert Betragtning. Kravet paa en confessionsløs Skole er væsentlig rejst af *pædagogiske Grunde*, ikke for at öve Tvang mod kristne. De confessionelle Dogmer ere nemlig i højeste Grad uskikkede til at fremme Barnets sjælelige Udvikling — ogsaa i *religiøs Henseende*. Saa-vel kristne som ikke-kristne burde derfor af fælles Interesse være enige om at arbejde paa at fjerne dem fra Skolen.

Fru W. sammenligner Undervisningen i den confessionsløse Skole med »det i forntiden brukliga sättet att förvandla barn till dvergar genom att lägga dem i ett slags skrufstäd.» Det er mærkværdigt, at Fru W. ikke har opdaget, at netop denne Beskyldning kan rettes imod hende selv. Hendes Fordring er en Skole med en bestemt confessionel Religion. Det er det »skrufstäd», hvori hun ønsker att gjøre alle lige store eller lige smaa. De, som vil bort fra det confessionelle, vil det bl. a. ogsaa af den Grund, at de ønsker et friere Spillerum for de personlige, de individuelle Anlæg og Kræfter.

I besynderlig Modstrid med Fru W.—s hele Betragtningssmaaede staar en enkelt Bemærkning, nemlig den, at hun ønsker »*katekeslæxor*» bort fra Skolen. Dette er nemlig intet mindre end en ikke ringe Del af det, som den confessionsløse Skole vill

Kjöbenhavn i Maj 1886.

## Et ægteskab.

Fortælling af *Amalie Skram*.

(Forts. från föreg. n:r.)

Fru Holms læber bevægede sig nervöst, mens hun lå der i lænestolen med lukkede öjne. Hun kjendte sorgen som et snøreband om sit liv og en byrde på sine skuldre. Af og til undslap der hende et dybt suk og et sagte: Herre gud, forbarm Dig over os! Men tilsidst kunde hun ikke holde tankerne samlet. De for omkring på de besynderligste steder, till linnedskabet, hvor der overst lå nogle lagen, som skulde eggevendes, ind i toiletbordsskuffen, hvor hun havde lagt nogle løse

pengesedler fra sig, til det silkeplydches hanskenskrin hun havde fåt i julegave, til Beethovens niende symphoni, om hvis opførelse hun havde læst i bladene. . . .

— — — »Henrik!» Hun sprang op af stolen, vækket ved lyden af sit eget høje råb gned sig over öjnene og så sig fortunlet om Hun måtte ha sovet; taffeluhret slog to. Der var altså forløbet en time, siden Holm gik, og, ja — hun havde drömt. Slig en underlig dröm det havde været! Hun havde syntes, hun var död og befandt sig på et sted, hvor de alle var döde, en flade af endelöst omfang, uden lys af sol eller måne, men med en kold, gjennemsigtig dæmring. Hun kunde ikke se nogen himmel over dem. De var omgitt af en stålgrå atmosfære omtrent 8—10 alen høj. Ovenover, det kunde hun ikke skjælne hvad var. Overalt var der gravhöjer i tætte, nendelige rækker, to gange så høje som de på »vor Frelser's Gravlund», ganske dækket af store, blankglinsende epheblade, og på dem alle lå der nøgne mennesker under et hvidt klæde, som nåede dem til hagen. Deres legemer var iskolde, men det voldte ingen pine, og deres hjerter var ogsaa kolde. De lå der uden gnist af ævne til at føle for nogetsomhelst, ikke for sig selv heller, uden medynk, uden sammenhold, ganske som stene på gaden. Og den ene var som den anden. Med de udslukte öjne gloede de ret frem. Skulde de någensinde ta sig sammen til at gjøre noget, så blev det at række tunge til sig selv, men de gad ikke det engang. Deres sjæle var skrumpet ind til et intet, og hun syntes de vidste allesammen, at det kom deraf, at de i levende live ikke havde havt kjærlighed: ikke til andet end til sig selv. Det at ikke ha havt kjærlighed, det var forbandelsen, fortabelsen af sig selv og af saligheden. Så havde pludselig Henrik ståt og böjet sig over hende, han, hendes barndoms legekammerat, som var död i sekstenårs alderen, og hvem hun som femtenårig pige havde lovet at vente på og gifte sig med, og han havde forsögt at løfte hende op og bære hende bort, men hun var falden tilbage, tung som bly. Og da han med en usigelig smertefuld hoderysten havde forladt hende, da var det, at hun havde råbt Henrik og var vågnet. Hun var gjennemrystet af drömmen. Hele dens forstenende rædsel var over hende.

Lidt efter hörte hun entréklokken, og straks efter trådte husiægen, doktor Thomsen, ind.



»Goddag frue, godt nytår!» — hilste han. «Nå, hvordan står det så til?»

»Omtrent som ellers» — svarte hun uden at se på ham. Hun kunde ikke bevæge sig til at fortælle lægen, at hendes mand i dag havde havt et decideret tilbagemald. For hun havde været så fortrøstningsfuld ligeoverfor den vantro doktor, som ikke kunde se, at hendes mand stadig blev bedre. Så sikker havde hun følt sig, at hun endog engang havde sagt til Thomsen, at hun gjerne skulde vædde med ham, om hvad det skulde være, på at hendes mand nu kom sig.

— Doktorn trak lidt på skuldrene. »For øjeblikket går Deres mand forresten oppe i parken og snakker og gestikulerer med en flok gutter i hælene på sig» — sa han stilfærdigt. »Jeg kommer just derfra.»

»Hvad siger De?» Hun rettede sig hurtigt op.

»Det har han ju gjort så tidt, frue.»

»Men ikke nu på længe» — det lød klægende. »Du, gode gud, hvad skal jeg dog gribe til!» Hun rejste sig, gik nogle skridt, vendte så om og satte sig igjen. »Talte De ikke til ham?» spurgte hun så.

»Jo da, jeg vilde ha ham hjem og foreslog ham at gjøre mig følge. Men han bare gik videre og drev på med sit.»

»Jeg må op og hente ham.» Hun var allerede henne ved døren.

Doktor Thomsen havde også rejst sig. Han stillede sig med ryggen mod døren. »Det ved De jo ikke nytter, frue. Han vil bare gi en scene tilbedste og bli gående så længe, til det stikker ham, at han er kjed af det.»

Uden at svare satte hun sig ned igjen.

Det gjorde doktor Thomsen også.

»Hvor det er sørgeligt!» udbrød hun pludselig, slog hænderne for ansigtet og begyndte at græde.

»Ja, det er vist og sandt» — sa Thomsen med vægt — »men det behøvede ikke at være så sørgeligt, hvis De bare vilde gjøre Deres pligt.»

»Det nytter ikke, doktor. Jeg vil ikke sende min mand på Gaustad, for det er ikke min pligt.» Mens hun talte, randt tårerne ned ad hendes kinder.

»Nej, jeg ved det nok; om den ting lader det ikke til, at vi blir enige,» sa Thomsen og sukkede. »Når jeg bare kunde forstå, hvad mening der er i, at De vil la både Dem selv og børnene bli pint livet af» —

føjede han til med en mine, som om han talte med sig selv.

»Det er ikke så galt, som De tror» — sa hun.

»Aa jo, så min sandten, frue» — doktor Thomsen tog hårdt i. »Det er så galt som det kan være, og det er uforsvarligt at handle som De gjør.»

»Der kan jo undertiden gå uger hen, hvor han er stille og fornuftig» — kom det næsten bönfaldende.

»Ja, hvad hjælper så det? Tænk på, hvor forpint og forknuget De også da er. Tænk på gutterne, hvorledes De sniger sig ud og ind, angst for både at gå og bli. Jeg siger Dem, frue, De gjør synd mod Deres børn.»

Hun sad og rokkede svagt på stolen og så ret ned for sig.

»Og hvis det endda bare var det» — blev doktoren ved, »men han går jo og ødelægger formuen. I går fortalte sagfører Rimstad mig, at han nu igjen havde kjøbt aktier i en klædefabrik for 10,000 kr., som ikke var 2,000 værdt. Inden De ved ord af det, er der ikke en krone tilbage. Kan De rolig se på, at Deres børn blir gjort til tigere?»

Hun sad som før og svarte ingenting.

»Kan De da gi mig en eneste fornuftig grund for ikke at få Deres mand anbragt der, hvor han vilde ha allerbedst af at være, ikke at tale om jer andre? Ja, for han er uhelbredelig, Deres mand. Han er det, hvor meget De så går og tror det modsatte.»

»Det ved De ikke noget om» — sa hun i en lav, men bestemt tone.

»Så, ikke det? Da kan jeg dog forsikre Dem at De tar fejl, frue.»

»For sligt råder alene gud» — var hendes svar. »Hvis han vil, og det ved jeg, han vil, så er han ikke uhelbredelig.»

»Ja, men så lad da gud få prøve med ham i alle fald. Sæt ham op på Gaustad, hvor han kan bli underkastet en rationel behandling! Her hjemme blir han jo værre og værre, det er da sikkert nok, og det må De også kunne se.»

»Det vilde være at vise mangel på tro og tillid til gud» — svarte hun.

Han gjorde en utålmodig hodebevægelse. »Slige teorier slår jo al fornuft ihjel» — brummede han. »Sig mig, frue, hvis nu huset brændte over hodet på Dem, vilde De så ikke rædde Dem og børnene, men stå og vente på, at gud skulle komme og ta jer?»



»Nej, men dette er anderledes. Jeg skal sige Dem, det er en sag mellem gud og mig. Ja, De kan gjerne se medlidende ud, det forstår De Dem ikke på, men jeg har i alle disse år bedt og tigget gud hver eneste dag om, at han skulde helbrede min mand, ikke for min skyld, for jeg fortjente ikke bedre, men for at han kunde få tid at omvende sig, og hans sjæl bli ræddet. Og jeg har fåt den forvisning i mit hjærte, at han vil bönhöre mig. Jeg ligesom föler, at gud har tilsagt mig det. Han vil prøve min tro, derfor töver han. Så må jeg være tålmodig og bie på hans time.» Hendes öjne var med et bleven store og strålende. Der lyste en inderlig hengivelse og en urokkelig vished ud af hendes miner.

»Men der sker jo dog ikke mirakler nultildags, frue» — sa doktor Thomsen lidt uvilligt.

»Jo, der gör» — svarte hun fast. »Min omvendelse var et mirakel».

»Ja, når det er sådan fat» sukkede doktoren efter et öjeblik taushed og rejste sig — »så nytter det jo ikke at snakke. Jeg har havt et lignende tilfælde för; der er intet at stille op. Men sig mig, frue,» spurgte han i en mere interesseret tone, »har De ikke sat Dem selv eller gud en vis bestemt frist, eller hvorlænge er De tilsinds at vente på hjælp?»

»Så længe gud finder det tjenligt» — svarte hun.

»Ja, så får De altså fremdeles holde på med at gi ham bromkalium om aftenen og den anden medicin om dagen.» Han rakte hånden ud imod hende.

»De går vel ikke til Grönns iaften?» föjede han til, da han alt var halvt ude af dören.

»Hvis jeg bare kan få Holm till at la være, men han har både igår og imorges snakket om, at han vil derhen, og så er der jo ingen råd. Der kommer jo bare de nærmeste, sa min svigerinde.»

»Ja, og vi, men os regner de nu til familien. Adjö, frue.»

Så gik han.

En stund efter kom doktor Holm. Hans kone spurgte ham, om han havde truffet nogen hjemme der, hvor han havde været. Nej, svarte han mut og vendte sig fra hende. —

Da de skulde spise middag, savnedes Sigurd. Magnus, som var kommen ind frisk

och rödkindet og nu sad og legte med sit erobringsspil, havde ikke set ham siden frokosttiden.

Fru Holm undrede sig over, hvor han kunde være. Så huskede hun, hvad der var foregået om morgenen, og gik ind på gutternes værelse for at se efter ham.

Da hun åbnede dören, så hun ham sidde i samme stilling på samme plads ved bordet, med hånden under kinden. Han sad lidt på skrå, så det meste af hans ansigt var synligt fra dören. Fru Holm fölte som et stik i hjærtet ved synet af ham. Han röрте sig ikke, da hun trådte over tærskelen, men blev ved at stirre frem for sig ud gjennem vinduet.

»Nej, men Sigurd, sidder Du endnu her, din stakker?» udröd hun.

Han drejede hodet og så på hende, uden at ta hånden bort. Hans blik var så besynderlig rörende, modlöst, undseeligt og halvt åndsfraværende, og om munden lå der et stivt og tungsindigt udtryk.

»Har Du siddet således hele tiden?» vedblev hun.

»Ja» — svarte han.

»Hvorfor har Du ikke læst eller tat Dig nogenting för?»

»Jeg har tænkt» — var svaret.

Hun gik tæt hen til ham, tog hans hode mellem sine hænder og lagde det op til sit bryst. »Du må ikke se så bedrövet ud, Sigurd» — og mens hun klappede hans hår og kinder, strömmede hendes tårer ned over ham.

Han rejste sig, slog armene om hendes hals og bröd ud i en krampagtig gråd.

»Så, så — tör nu Dit ansigt og kom ind og spis!»

»A nej, lad mig slippe» — bad han gjennem hulken. »Jeg kan ikke, jeg vil ikke træffe papa. Han gör mig så ond».

»Nej, men Sigurd, da!»

»Jo, jo!» råbte han heftigt. »Han er altid så fæl imod mig, jeg tror han hader mig.»

»Du ved jo, hvor syg han er, Sigurd.»

»Og jeg hader også ham» — blev han ved. »Og når *det* kommer op i mig, er jeg sint på Dig også og på Magnus og på pigerne og på alle, alle!»

»På mig? Hvad er du sint på mig för, Magnus?»

»Jo, för hvis Du ikke havde giftet Dig med papa, så havde Du ikke fåt mig, og



et vilde været meget bedre.» Han havde ærnet sig et stykke fra hende og stod nu så på hende med en halvt anklagende, halvt ræd mine.

Fru Holm var bleven ganske bleg. »Nej, Du kan ha slige tanker, Sigurd. Du forerder mig, gut.»

»Ja, jeg ved det nok,» hans stemme var æsten skrigende, »mødre tror altid, at gutter ikke tænker over noget så'nt, men det tar de ejl i. Du må tro, jeg har greje på mange ting, jeg, og jo ældre jeg blir, jo mere lejg kjed er jeg af altsammen, og når religionsærereren siger, at livet er den største og herigste gave, som vi daglig skylder at takke Gud for, så er jeg færdig at le ham op i anigtet. Sligt sludder!»

Fru Holm følte sig ganske rådløs. Hun havde nok vidst, at Sigurd var en vanskelig gut, men at det var så galt fat med ham, disse oprørstanker, — sligt havde hun ikke drømt om. Det var hende pludselig som hun så en svimlende afrund mellem sig og gutten, og at hun for alt i verden måtte få ham uskadt over på den side, hvor hun stod, men hun vidste ikke hvorledes. Et mylder af ønskeligheder steg op foran hende og bredte sig allevegne. Hun måtte tale med ham, rigtig indgående, men ikke nu, det var der ikke tid til, og så måtte hun først ha hentet styrke bönnen.

»Vi skal snakke om dette en anden gang» — sa hun alvorligt. »Kom nu ind og spis middag!»

»Nej, jeg vil ikke, jeg kan ikke, jeg er syg, jeg ligger tilsengs!» råbte han og i et øjeblik havde han sparket støvlerne af fødderne, revet af sig trøjen, og var i et sprang oppe i sengen med tæppet over sig lige til hagen.

»Vil Du virkelig gjøre mig så imod, Sigurd» — hun stod og böjede sig over ham — »i dag på nytårsdag?»

»Ja, Du må ikke være sint, mama, jeg er ikke sulten, og jeg har så ondt, så ondt i hodet, det hamrer och værker, og bare jeg rører mig så meget som så, er det ligesom hele hodet skulde falde af mig.»

Han så virkelig ud til at tale sandt. Kinderne var formelig indsunkne, og øjnene blege og matte som to klatter brusten mælk.

»Ja, ja, Sigurd, når Du virkelig er syg, så får Du jo være i fred, men se så til at falde i søvn, så skal Du få mad, når Du

vågner.» Hun strøg ham over panden, lagde tæppet bedre tilrette og forlod ham.

Om aftenen gik de til Grönus. Fru Holms forsøg på at få sin mand til at opgi det havde været frugtesløse. Han påstod, at han ikke vilde fornærme sin søster ved at bli borte fra hendes familjeselskab på nytårsdag. Sigurd, der var kommen i bedre humör efter at ha sovet en stund, havde ingen indvendinger gjort. Han og Magnus var gåt tidlig derhen for at lege med de andre börn.

Fru Holm kom derhen beklemmt om hjertet; men lidt efter lidt blev hun roligere. Alt gik godt. Holm talte ikke meget, og det han sa var fornuftigt. Efter aftenbordet blev der spillet femkantes whist ved flere borde. Da det var Holms tur at sidde over, kom han hen til sin kone, stod lidt og så over hendes skulder på kortene, pegte et par gange på hvad hun burde spille og gik så ind i værelset ved siden af, hvor der var cigarer og toddy.

»Det er Din tur, Carsten!» råbte fru Grön en halv times tid senere ind i dagligstuen, hvor fru Holm sad. »Sig det til ham, Elise» — blev hun lidt efter ved, da han ikke kom. Fru Holm drejede hodet i retning af rögeværelset og gjentog opfordringen til sin mand. Da der intet svar kom, rejste hun sig og gik ind for at se efter ham. Han var hverken der eller i spisestuen. Hun ventede en stund, men da han fremdeles ikke viste sig, gik hun ud i entréen for att se, om hans overtøj hang der. Nej, det var borte. Altså var han gåt ud. Fuld af uro og bekymring, gik hun ind igjen til de andre og sa, at hendes mand måtte ha tat sig en tur. Doktor Thomsen, som var hendes makker ved spillebordet, vekslede et hurtigt blik med hende. Hun fik en anden til at ta sine kort og gik ind i spisestuen, der lå nærmest entréen, for at vente og lytte. Fra værelset ved siden af lød larmen af börnenes leg og høje latterudbrud ind til hende. Hun hørte Sigurds stemme råbe muntert: »hvad dom skal denne ha, som ejer dette pant?» Og hun følte et øjeblik glæde over hans livlige deltagelse i legen. Så drev hun langsomt op og ned på gulvet, åbnede vinduet og keg ned på gaden. Gik så ind igjen i dagligstuen for at se, om han skulde være kommen, skjönt hun vidste, det var umuligt, satte sig, stod op igjen, gled hen til kortbordet, hvor hun stod lidt og så på. Hendes hjerte var sammensnøret af en trykkende angst. Hun havde en forestilling om,



at der hang et uhyre blylod i luften over hendes hode, og at det i næste nu vilde falde ned og knuse hende.

Pludselig blev der trukket en kløkestrengen så hårdt og heftigt, at det gav et sjok i alle de tilstedeværende. I det halve minut, der hengik, inden pigen fik lukket op, vedblev lyden at trænge ind til dem, et hidsigt, ustanseligt rabalder. Fru Holm greb fat i en stoleryg. Det var som om jorden blev borte under hende. Ufravendt stirrede hun mod døren.

Omtrent i samme sekund som ringningen forstummede, blev døren revet op med voldsomhed, og hendes mand stod på tærskelen, gusten i ansigtet, med vilde, funkende øjne, hatten i nakken og overfrakken opknappet.

»Afvejen!» skreg han med hvinende stemme. »Ser I ikke det hode der?» Han pegte med sit finger ud i luften omtrent en halv alen fremfor sin næse. »Plads! Gjør plads for det, og hör efter, hvad det siger! Ti stille, I kjæltringer!» — han stampede rasende i gulvet — »I hælere, I lögnhalse, det skal skrives ud over al verden, hvad min hustru har været for en, fru Holm — den smukke fru Holm, he, he!» Han kastede hodet bagover og slog en kort latter op. »Så kan I sidde der i jeres nögenheds skam og se, hvad I får at skjule jeres uterlighed med. Hys, vil I tie, siger jeg!» Han strakte hodet fremover som om han lyttede, og så begyndte han med et dybt, skrattende mål som en bugtaler: »Din hustru har bedraget Dig, hun har stået i krogene og hvisket med sine galaner, hun har ladet dem kysse sig, hun har siddet på deres skjöd, og de har kjærtegnet hendes yndigheder, hun har talt ilde om sin mand og sagt, at han gjorde hende ulykkelig, hun har löjet ham på, at han har bedraget hende for livet og stjålet hendes ungdoms glæde fra hende. Hun har forpestet luften i hans hjem, og han har gåt omkring og åndet ind bordelatmosfære, og derfor blev Du en bror liderlig, der forførte de vanvittige piger — Nej!» — skreg han pludselig med sin naturlige stemme og huggede med knyttet næve ud i luften, som søgte han at ramme noget der undveg ham — »Du lyver skurk, Dit satans forbandede afkom, Dit djævle gespenst! Jeg gjorde det for at eksperimentere, for at helbrede dem! Men når nu syndfloden kommer over jorden, så skal den vaske mig så ren som sne, mens alle I andre skal fare til helvede i eders skiddenhed.« Han slog et slag i spille-

bordet foran sig, så at pladen brast, og lyse se faldt på gulvet.

De bestyrtede gjæster havde stået og stirret på ham som forstenede mennesker. Nu sprang nogle af herrerne til for at holde ham. Fru Holm var sunken besvimet om og var bleven fört ud af stuen. Doktor Thomsen havde straks ved hans indtrædelse vekslet nogle ord med værten og derpå forladt huset i stor hast.

Holm slog omkring sig med ubændig vildskab. Mange ting gik istykker, og stumperne fløj til højre og venstre. Stolene lå væltet på gulvet.

»Der må gå bud efter hjælp», mumlede nogle af damerne, da de så, at anstrengelserne for at få bugt med ham var forgjæves.

»Hjælp!» brölte Holm, og i et sekund havde han snappet ildrageren og var sprunget op på det knuste spillebord. »Jeg skal hjælpe jer allesammen, kom bare her!» Og han fægtede med ildrageren til alle sider mellem de flygtende mennesker, der pakkede sig sammen i en halvkreds borte ved døren. Han lod ildrageren synke, stötte sig til den og begyndte at tale med rolig, höjtidelig stemme, som stod han på en prækestol og havde en tilhørerskare foran sig: »Deroppe sidder gud og styrer for alt det, som ingen kan se og ingen kan höre og ingen ved hvad er, og dernede,» han pegte på gulvet, »sidder djævelen, og han styrer, så en både kan se og höre det, for det er ham, som regjerer menneskene, og gud kan ikke få röre sig for ham.

(Forts.)

## Destillat.

När du efter yttersta förmåga för din dotter jemnar vägen och undanrödjer stötestenarna, glömmmer du, att det ej är dig möjligt att ständigt vara vid hennes sida som en skyddande engel. Din dotter kan lika litet som någon annan undgå den lag, som gäller för menskligheten. I sin ordning måste hon in i kvarnen; och hennes lidanden under förmalningsprocessen förmår du hvarken afvända eller hindra. Är du icke då redan borta, får du med armarna i kors åse, huru hon



er, med styrka eller med svaghet, all-  
 ter naturliga anlag och den uppfostran  
 en erhållit. Sådant hafva vi alla att  
 stå för våra käraste. Låt din dotter se  
 sig omkring i världen äfven utanför pa-  
 radiset! Det kan eljest hända, att hon  
 urder ur stånd att uthärda de slag, som  
 elbart vänta äfven henne, när du an-  
 gen gått hädan eller nödgas, såsom en  
 om åskådare, öfvervara din älsklings  
 ktan.

Mången tror, att man, så att säga,  
 kan sätta sitt finger på de stora händel-  
 sorna i historien och säga: »här började  
 den eller den stora förändringen, som  
 skapade det eller det folket.» Det är  
 inte så. Det förhåller sig med stora om-  
 värfningar som med Missisippis källa.  
 Man måste böja sig och plocka bort små-  
 stenarna för att finna henne. Men snart  
 väljer hon ut till en flod, bredare och  
 djupare, till dess hon på sin vida yta  
 har en verldsdel mäktiga flottor, till dess  
 hon fyller Mexikanska viken och klyfver  
 kontinent.

\* \* \*

Om Alperna, der de i kallt osh stelt  
 på stjärnornas torn sig upp mot himlen, äro  
 en lämplig sinnebild af despotismen, så  
 äro våra sinnebild vara det ständigt oroliga  
 lifvet, som, styrdt af tyngdkraftens eviga  
 lag, håller sig rent, endast derigenom att  
 det aldrig står stilla.

Wendell Phillipps.

## Några böcker från Finland.

(Förläggare: G. W. Edlund, Helsingfors.)

**Excelsior, kalender för 1886, utgifven  
 af Finsk Kvinnoförening,** är en pryddlig  
 kalenderbok — ena hälften svensk och den  
 andra finsk. Om de svenska bidragen skall  
 jag tillåta mig yttra några ord.

En väl skriven liten afhandling *Om ar-  
 betsklassens kvinnor i städerna* framhåller  
 betydelsen af hemslöjdens utveckling och yr-  
 ker på en folkskolebildning, mer egnad att  
 ge praktisk duglighet än den nuvarande.  
 Huruvida nöden emellertid, som förf. tyckes

tro, i nämnvärd mån skulle lindras, om de  
 fattiga hemmen sluppe bruka »importerade»  
 väfnader, huseråd o. d., derom kan man ju  
 af goda skäl hysa annan åsigt — och kan-  
 ske också derom, huruvida den nya tidens  
 skola nödvändigtvis måste byggas på kristen-  
 domens grundval, hvilken förf. anser vara  
 den enda säkra. — Utom denna afhandling  
 bjudes oss en, som träffande gisslar skolut-  
 ställningarnes lyten, och en om kvinnans  
 sjelfförsörjning.

Bland prosaskizzerna synes mig »*Kärr-  
 mark*» af *Aarne* vara den bäst tänkta och  
 mest utförda. I en väl tecknad omgifning af  
 karg natur framställes med raska drag den  
 gamla historien om fattigmans döttrar, som  
 utan sjelfförvållande drifvas ut i den sump,  
 ur hvilken så godt som ingen lyckas arbeta  
 sig fram till fast mark. »Råkar du en gång  
 få foten dit ned, kommer du knappast upp.  
 Denna kärrmark är farlig. — Att tänka sig,  
 hur mycket hon förkväver!» *Aina* berättar  
 rörande och enkelt om föräldrarnes känslor  
 »*För barnets skull,*» den lille krymplingens,  
 som blir så illa välkomnad, men växer sig  
 in i de sinas kärlek och lemnar efter sig den  
 bittraste sorg, när hans svaga lifslåga fläm-  
 tat ut. Lösliigare hopkomna äro de öfriga  
 prosaskizzerna och likaså redogörelsen för  
 »*En botanisk utflykt i Algirs omnejd.*» Jag  
 har ej velat undanhålla Framåts läsare nöjet  
 att njuta af en i denna uppsats förekomman-  
 de naturskildring: »tag renaste azur, genom-  
 skinligaste kristall, mjukaste svall af perlor  
 och opaler, eller paljetter af guld och silver  
 — och du har bilden af Medelhavet» . . .

Den vördade skald, som tecknar sig *Z. T.*,  
 har lemnat kalendern dess bästa prydnad: en  
 varm dikt, tillegnad Finlands första kvinnliga  
 kandidat —

»Du blef den första, andra skola följa,  
 Nu, nu gick Cesar öfver Rubicon;» —

och *R. Hertzberg* har besjungit den värn-  
 pligtige, som öfvar sig träget med »*Målskjut-  
 ning*» för att, när det gäller, kunna träffa  
 så mycket säkrare

»Och krossa en faders glädje,  
 Och plundra en moders tröst.»

Några af de öfriga poetiska bidragen antyda,  
 att redaktionen ej varit alltför sträng i sitt  
 urval. Gammaldags toner klinga oss till mö-  
 tet i den skildring af »*Den unga örnen,*»  
 som gjorts af en viss herr *Fogelfri*, hvilken



skildring Runeberg, om han lefvat, utan tvifvel lagt till grund för en ny artbeskrifning i sin afhandling om »den poetiske örnen.» Ungefär såhär:

*Aquila poetica junior*, F., håller till vid »horisontens höjd;» han är trotsig och gladlynt (»i trotsig fröjd») och dricker »molnets nektar» — hvad han äter, vet man inte. Han är lik Karl XII i det, att han ej kan vika (»ur blodig strid ej flyktar fegt till dalens frid») och likaså deri, att han har en särdeles »hög panna.» Han anses ha kraftiga klor (»och de förtrycktas kedjor bräck!») och hyser de poetiska örnarnes vanliga groll mot »tyranner,» o. s. v.

En författarinna, som dock dessutom åstadkommit de ganska nätta styckena »*Frost*» och »*Det dagas,*» säger sig i en annan dikt vilja vara:

»En renande lära,  
Ett verk till Guds ära,  
En skörd för mitt land,  
En kyss på din hand.»

Om vi också undgå att känna oss uppörda af det minst sagdt ohöfliga att ge vår Herre en så föga betonad ställning, som den tredje stafvelsens i en daktyl, så måste vi dock anse, att författarinnan tar sig betänkliga friheter genom det der handkyssandet, som väl inte ens hennes svåra rimnöd till fullo ursäktar. — Nå, detta var anmärknin- gar i förbigående: jag har redan sagdt, att kalendern innehåller många läsvärda uppsatser.

\* \* \*

### Humoresker och Småplock af Thora

kunde måhända ha försvarat sin plats i en tidnings spalter, men voro ingalunda förtjenta af att samlas i bokform. Språket röjer stundom ledighet, men är icke felfritt. Så säger förf. på tal om en spansk *bodega*: »jag mins lifligt, när jag första gången med mina lekamliga ögon såg denna öfverskrift prunka i rött och guld på en priskurant, framtrol- lades för min andliga dito en bit af Lysa- niens himmel» o. s. v. Jag vill föreslå förf. att på sin andliga priskurant — det är väl den, hon åsyftar? — anteckna, att kåse- rier utan innehåll sakna allt värde, så snart for- men är underhållig. Redan, när jag var hvad förf. någonstädes kallar »ungaste» pojken, strök jag ur min *dito* sådana småroligheter som Thoras »jag äst» och dylikt.

**Solglöd och andra skizzer af** — i i — är en bok, som synes mig tyda på en gar- ska framstående begåfning. Dess flesta berättelser äro visserligen blott halffärdiga st- dier: åt ingen af dem har förf. gifvit de afrundade form, som gör intrycket att var- just sådan den *måste* vara; men de gifva ge- löften för framtiden, i det de röja en ick obetydlig förmåga af iakttagelser och en go- färdighet i språkbehandlingen.

Jag ämnar ej referera bokens innehåll, jag vill blott framställa några anmärkninga, som vid dess genomläsande trängt sig på mig.

Flertalet af skizzererna äro egnade åt ä- skogsskildringar. Det är nu en gång så att älskogen börjat spela samma roll i vä- moderna litteratur som den »rena» kärleken i böcker för unga flickor eller i tauchnitzrom- ner; och gerna för mig må både den och alla dess tänkbara afarter tagas till föremål för diktande framställning. Min anmärknin- g gäller alltså icke valet af ämne, utan blott sättet att skildra. Den hektiska erotik, med hvilken förf. älskar att syssla — denna ö- verretade begärelse, som flammor upp likt en blygselrodnad, detta sjukliga vilja, men int- våga — kan naturligtvis aldrig te sig syn- nerligen tilltalande (»man målar ej en so- rosenröd»). Men den kan och *skall* skildra lugnt och — naket, jag menar: utan de halfva antydningarnes retande draperier, hvilka, synes det mig, skämma intrycket af konstnärlig renhet fullt ut lika mycket som det enfaldiga pryderiets fikonalöf. *Solglöd* förf. har flerstädes skattat åt den sämre franska skolans manér att skrifva halfkväd- nisor och lemna åt läsarens uppeggade fantas- att fylla i de luckor, der förf. ritat en slö- sande mängd punkter . . . eller tankstreck —

Min andra anmärkning gäller den skizzen som bär titeln *Bland rosor*:

»Rosor öfverallt . . .  
Rosor, solljus, friska, doftande vindar . . .  
Och midt ibland allt en döende.»

Den vackra stämningsbilden är tydlige- starkt påverkad af Jacobsen. Men det är djerft spel att söka härma den store ordkonst- nären med de många och granna ordens blom- sterregn, med hans smygande lätta öfvergån- gar och hans smekande omkväden. Jacobsen kan icke öfversättas eller omskrifvas på sven- ska: vårt språk eger ej hans färger på sin palett. Det svenska språkets vändningar är klara och tydliga, dess ord äro kraftiga —



kanske något hårda — i färgen; med dem blandar man aldrig dessa obestämda, rtonande skymningsdagar, som den danske skalden så mäterligt framställt med hjälp af ett blöde Sprog. Och det gäller för dikten lika väl som för den bildande konsten, att bilden måste rätta sig efter materialet.

**Framtidsbilder, tecknade af Dagny,** för Ni helst låta bli att uppmontra; men vill Ni nödvändigt läsa dem, så passa på en gång, för Ni är riktigt godlynt stämd — eljest blir Ni bestämdt rasande, vore Ni än så kär i poemböcker.» Jag för min del skulle kunna juta af St. Athanasii symbolum, i fall det mskrefves på vacker vers, så det är ej Dagnys reaktionära tendenser, som förtretat mig. Men jag blir alltid ledsen, när jag hör »gäliga lyror», som rimma *förstörelse* och *glöande*, och — för meterns skull — regelbundet framställa sina gestalter så fula eller så silfverhåriga. — Diktens innehåll är detta:

Framtidens unge man blir en förtappad arelse, som studerar

Darwin, Hæckel, Strindberg, Zola,  
Spencer och John Stuart Mill:

hans hustru förfaller till »landtdagskvinna» och ser ej efter sina små barn; hans pigor äsa »Giftas» och ingå äktenskap »på månad»; hans vuxna dotter super sig full (»benen målla knappt balans») på sin studentsexa, och »dagen efter» tar hon sig det orådet före att lifva gyckel med »Den siste presten», som är en så hyggelig gammal man.

Mörka framtidsbilder, eller hur? Den der betydningen om den *siste* prestens uppträdande är verkligen den enda ljusglimten.

**Framtid, fria häften för frågor rörande kvinnans deltagande i kulturarbetet,** är reolan till sin utstyrelse betydligt bättre än *Framtidsbilder*, som är smaklös äfven utvändigt. Och *Framtids* innehåll är särdeles godt.

R. Hertzberg har bidragit med häftets ängsta och mest betydande uppsats: »Hvad är kvinnofrigörelsens mål?» Svaret är anlydtt i devisen: »frihet, arbete, aktning.» Mot kvinnans frihet och dermed mot hennes utsig att få ett arbete efter sin fallenhet, resas hufvudsakligen trenne skrankor. Den första af en förvärd *uppföstran*, som i det praktiska lifvet blir mer till hinder än till

gagn — tänk på afhållandet från stärkande lekar och mycket annat, som »inte passar sig» för en liten tös! och tänk på den gudsnådligt sentimentala läsning, som sättes i den uppväxande flickans händer! En annan skranka är den frihetsskygga *kyrkan* med sin hardt när mohamedanska uppfattning af kvinnan: hon är till blott för mannens skull, hon skall »kalla honom herre», men för resten »tiga i församlingen.» Och slutligen måste kvinnofrigörelsen undanröjda de hinder, som i den arbetssökande kvinnans väg resas af *vissa statens lagar* — vissa ensidigt och sjelfviskt »manliga» lagar.

En *vän af samundervisning* har redogjort för tillkomsten och utvecklingen af ett läroverk i Helsingfors, der detta slags undervisning med framgång bedrifves; och *Alvilde Prydz* har lemnat en väl skrifven novell, som dock lider af slarffel i öfversättningen.

Dessutom förekomma i häftet ett poem, redogörelse för ett märkligt rättsfall, notiser m. m.

Edw. T.

## När och Fjärran.

Göteborgs Kvinnoförenings ansökan hos Stadsfullmäktige om 2000 Kr. af stadens brännvinsmedel till skollofskolonier har beviljats med 27 röster mot 20.

\* \* \*

I tidskriften »Kvinden og Samfundet» nr: 4 förekommer under rubriken: »Skal vore sønner lære at sy?» en liten radikalt hållen artikel, af *Astrid Stampe*, hvilken slutar med en uppmaning till alla mödrar och uppfostrarinnor att utan vidare tvärt bryta med den fördom, som är orsak till gossars tafatthet och okunnighet i att sy och sköta om sina egna kläder.

\* \* \*

Dansk Kvindesamfunds diskussionsmöten. På mötet den 18 mars höll kontorchefen hr Marcus Rubin ett intressant föredrag om »Kvindens Adgang till Erhverv», hvilket utkommer i tryck i Dansk Kvindesamfunds småskrifter.

På mötet den 8 april inledde fru professorskan Plum diskussionen om en *praktisk afslutningskurs af folkskolans flickundervisning*. Bland talarne var äfven en svenska, fröken *Lundin* från Stockholm, som afgaf en berättelse om de engelska skolornas undervisning i matlagning.

Mötet afslutades med följande resolution: »Forsamlingen uttalar önskeligheten af, at der i Al-



at der hang et uhyre blylod i luften over hendes hode, og at det i næste nu vilde falde ned og knuse hende.

Pludselig blev der trukket i klokkestrengen så hårdt og heftigt, at det gav et sjok i alle de tilstedeværende. I det halve minut, der hengik, inden pigen fik lukket op, vedblev lyden at trænge ind til dem, et hidsigt, ustanseligt rabalder. Fru Holm greb fat i en stoleryg. Det var som om jorden blev borte under hende. Ufravendt stirrede hun mod døren.

Omtrent i samme sekund som ringningen forstummede, blev døren revet op med voldsomhed, og hendes mand stod på tærskelen, gusten i ansigtet, med vilde, funkende øjne, hatten i nakken og overfrakken opknappet.

»Afvejen!» skreg han med hvinende stemme. »Ser I ikke det hode der?» Han pegte med sit finger ud i luften omtrent en halv alen fremfor sin næse. »Plads! Gjør plads for det, og hör efter, hvad det siger! Ti stille, I kjæltringer!» — han stampede rasende i gulvet — »I hælere, I løgnhalse, det skal skrives ud over al verden, hvad min hustru har været for en, fru Holm — den smukke fru Holm, he, he!» Han kastede hodet bagover og slog en kort latter op. »Så kan I sidde der i jeres nøgenheds skam og se, hvad I får at skjule jeres uterlighed med. Hys, vil I tie, siger jeg!» Han strakte hodet fremover som om han lyttede, og så begyndte han med et dybt, skrattende mål som en bugtaler: »Din hustru har bedraget Dig, hun har stået i krogene og hvisket med sine galaner, hun har ladet dem kysse sig, hun har siddet på deres skjød, og de har kjærtegnet hendes yndigheder, hun har talt ilde om sin mand og sagt, at han gjorde hende ulykkelig, hun har løjet ham på, at han har bedraget hende for livet og stjålet hendes ungdoms glæde fra hende. Hun har forpestet luften i hans hjem, og han har gåt omkring og åndet ind bordelatmosfære, og derfor blev Du en bror liderlig, der forførte de vanvittige piger — Nej!» — skreg han pludselig med sin naturlige stemme og huggede med knyttet næve ud i luften, som søgte han at ramme noget der undveg ham — »Du lyver skurk, Dit satans forbandede afkom, Dit djævlige gespenst! Jeg gjorde det for at eksperimentere, for at helbrede dem! Men når nu syndfloden kommer over jorden, så skal den vaske mig så ren som sne, mens alle I andre skal fare til helvede i eders skiddenhed.« Han slog et slag i spille-

bordet foran sig, så at pladen brast, og lyse faldt på gulvet.

De bestyrkede gjæster havde stået og stirret på ham som forstenede mennesker. Nu sprang nogle af herrerne til for at holde ham. Fru Holm var sunken besvimet om og var bleven ført ud af stuen. Doktor Thomsen havde straks ved hans indtrædelse vekslet nogle ord med værten og derpå forladt huset i stor hast.

Holm slog omkring sig med ubændig vildskab. Mange ting gik istykker, og stumpene fløj til højre og venstre. Stolene lå væltet på gulvet.

»Der må gå bud efter hjælp», mumlede nogle af damerne, da de så, at anstrengelserne for at få bugt med ham var forgjæves.

»Hjælp!» brølte Holm, og i et sekund havde han snappet ildrageren og var sprunget op på det knuste spillebord. »Jeg skal hjælpe jer allesammen, kom bare her!» Og han fægtede med ildrageren til alle sider mellem de flygtende mennesker, der pakkede sig sammen i en halvkreds borte ved døren. Han lod ildrageren synke, støttede sig til den og begyndte at tale med rolig, højtidelig stemme, som stod han på en prækestol og havde en tilhørerskare foran sig: »Deroppe sidder gud og styrer for alt det, som ingen kan se og ingen kan höre og ingen ved hvad er, og dernede,» han pegte på gulvet, »sidder djævelen, og han styrer, så en både kan se og höre det, for det er ham, som regjerer menneskene, og gud kan ikke få röre sig for ham.

(Forts.)

## Destillat.

När du efter yttersta förmåga för din dotter jemnar vägen och undanrödjer stötestenarna, glömmmer du, att det ej är dig möjligt att ständigt vara vid hennes sida som en skyddande engel. Din dotter kan lika litet som någon annan undgå den lag, som gäller för menskligheten. I sin ordning måste hon in i kvarnen; och hennes lidanden under förmalningsprocessen förmår du hvarken afvända eller hindra. Är du icke då redan borta, får du med armarna i kors åse, huru hon



er, med styrka eller med svaghet, all-  
ter naturliga anlag och den uppfostran  
n erhållit. Sådant hafva vi alla att  
stå för våra käraste. Låt din dotter se  
g omkring i världen äfven utanför pa-  
liset! Det kan eljest hända, att hon  
rder ur stånd att uthärda de slag, som  
elbart vänta äfven henne, när du an-  
gen gått häden eller nödgas, såsom en  
m åskådare, öfvervara din älsklings  
ktan.

Mången tror, att man, så att säga,  
n sätta sitt finger på de stora händel-  
rna i historien och säga: »här började  
n eller den stora förändringen, som  
nskapade det eller det folket.» Det är  
ke så. Det förhåller sig med stora om-  
ärfningar som med Missisippis källa.  
an måste böja sig och plocka bort små-  
enarne för att finna henne. Men snart  
äller hon ut till en flod, bredare och  
edare, till dess hon på sin vida yta  
r en verldsdel mäktiga flottor, till dess  
n fyller Mexikanska viken och klyfver  
kontinent.

\* \* \*

Om Alperna, der de i kallt osh stelt  
njestät torna sig upp mot himlen, äro  
lämplig sinnebild af despotismen, så  
å vår sinnebild vara det ständigt oroliga  
livet, som, styrdt af tyngdkraftens eviga  
g, håller sig rent, endast derigenom att  
t aldrig står stilla.

Wendell Phillipps.

## Några böcker från Finland.

(Förläggare: G. W. Edlund, Helsingfors.)

**Excelsior, kalender för 1886, utgifven**  
**Finsk Kvinnoförening**, är en prydlig  
bbölbok — ena hälften svensk och den  
dra finsk. Om de svenska bidragen skall  
g tillåta mig yttra några ord.

En väl skriven liten afhandling *Om ar-*  
*tsklassens kvinnor i städerna* framhåller  
tydelsen af hemslöjdens utveckling och yr-  
er på en folkskolebildning, mer egnad att  
apa praktisk duglighet än den nuvarande.  
uruvida nöden emellertid, som förf. tyckes

tro, i nämnvärd mån skulle lindras, om de  
fattiga hemmen sluppe bruka »importerade»  
väfnader, husgeråd o. d., derom kan man ju  
af goda skäl hysa annan åsigt — och kan-  
ske också derom, huruvida den nya tidens  
skola nödvändigtvis måste byggas på kristen-  
domens grundval, hvilken förf. anser vara  
den enda säkra. — Utom denna afhandling  
bjudes oss en, som träffande gisslar skolut-  
ställningarnes lyten, och en om kvinnans  
sjelfförsörjning.

Bland prosaskizzerna synes mig »*Kärr-*  
*mark*» af *Aarne* vara den bäst tänkta och  
mest utförda. I en väl tecknad omgifning af  
karg natur framställes med raska drag den  
gamla historien om fattigmans döttrar, som  
utan sjelfförvållande drifvas ut i den sump,  
ur hvilken så godt som ingen lyckas arbeta  
sig fram till fast mark. »Råkar du en gång  
få foten dit ned, kommer du knappast upp.  
Denna kärrmark är farlig. — Att tänka sig,  
hur mycket hon förkväver!» *Aina* berättar  
rörande och enkelt om föräldrarnes känslor  
»*För barnets skull*,» den lille krymplingens,  
som blir så illa välkomnad, men växer sig  
in i de sinas kärlek och lemnar efter sig den  
bittraste sorg, när hans svaga lifslåga fläm-  
tat ut. Lösliigare hopkomna äro de öfriga  
prosaskizzerna och likaså redogörelsen för  
»*En botanisk utflygt i Algirs omnejd*.» Jag  
har ej velat undanhålla Framåts läsare nöjet  
att njuta af en i denna uppsats förekomman-  
de naturskildring: »tag renaste azur, genom-  
skinligaste kristall, mjukaste svall af perlor  
och opaler, eller paljetter af guld och silfver  
— och du har bilden af Medelhafvet» . . .

Den vördade skald, som tecknar sig *Z. T.*,  
har lemnat kalendern dess bästa prydnad: en  
varm dikt, tillegnad Finlands första kvinnliga  
kandidat —

»Du blef den första, andra skola följa,  
Nu, nu gick Cesar öfver Rubicon;» —

och *R. Hertzberg* har besjungit den värn-  
pligtige, som öfvar sig träget med »*Målskjut-*  
*ning*» för att, när det gäller, kunna träffa  
så mycket säkrare

»Och krossa en faders glädje,  
Och plundra en moders tröst.»

Några af de öfriga poetiska bidragen antyda,  
att redaktionen ej varit alltför sträng i sitt  
urval. Gammaldags toner klinga oss till mö-  
tes i den skildring af »*Den unga örnen*,»  
som gjorts af en viss herr *Fogelfri*, hvilken



skildring Runeberg, om han lefvat, utan tvifvel lagt till grund för en ny artbeskrifning i sin afhandling om »den poetiske örnen.» Ungefär såhär:

*Aquila poetica junior*, F., håller till vid »horisontens höjd;» han är trotsig och gladlynt (»i trotsig fröjd») och dricker »molnets nektar» — hvad han äter, vet man inte. Han är lik Karl XII i det, att han ej kan vika (»ur-blodig strid ej flyktar fegt till dalens frid») och likaså deri, att han har en särdeles »hög panna.» Han anses ha kraftiga klor (»och de förtrycktas kedjor bräck!») och hyser de poetiska örnarnes vanliga groll mot »tyranner,» o. s. v.

En författarinna, som dock dessutom åstadkommit de ganska nätta styckena »*Frost*» och »*Det dagas,*» säger sig i en annan dikt vilja vara:

»En renande lära,  
Ett verk till Guds ära,  
En skörd för mitt land,  
En kyss på din hand.»

Om vi också undgå att känna oss uppörda af det minst sagdt ohöfliga att ge vår Herre en så föga betonad ställning, som den tredje stafvelsens i en daktyl, så måste vi dock anse, att författarinnan tar sig betänkliga friheter genom det der handkyssandet, som väl inte ens hennes svåra rimnöd till fullo ursäktar. — Nå, detta var anmärkningar i förbigående: jag har redan sagdt, att kalendern innehåller många läsvärda uppsatser.

\* \* \*

### Humoresker och Småplock af Thora

kunde måhända ha försvarat sin plats i en tidnings spalter, men voro ingalunda förtjenta af att samlas i bokform. Språket röjer stundom ledighet, men är icke felfritt. Så säger förf. på tal om en spansk *bodega*: »jag mins lifligt, när jag första gången med mina lekamliga ögon såg denna öfverskrift prunka i rött och guld på en priskurant, framtröskades för min andliga dito en bit af Lysaniens himmel» o. s. v. Jag vill föreslå förf. att på sin andliga priskurant — det är väl den, hon åsyftar? — anteckna, att kåserier utan innehåll sakna allt värde, så snart formen är underhållig. Redan, när jag var hvad förf. någonstades kallar »ungaste» pojken, strök jag ur min *dito* sådana småroligheter som Thoras »jag äst» och dylikt.

### Solglöd och andra skizzer af — ii —

är en bok, som synes mig tyda på en ganska framstående begåfning. Dess flesta berättelser äro visserligen blott halfrådiga studier: åt ingen af dem har förf. gifvit den afrundade form, som gör intryckt att var just sådan den *måste* vara; men degifva godlöften för framtiden, i det de råa en icke obetydlig förmåga af iakttagelser och en god färdighet i språkbehandlingen.

Jag ämnar ej referera boken innehåll; jag vill blott framställa några anmärkningar, som vid dess genomläsande trängt sig på mig.

Flertalet af skizzerne äro egade åt älskogsskildringar. Det är nu en gång så, att älskogen börjat spela samma roll i vår moderna litteratur som den »rena» kärleken i böcker för unga flickor eller i tauanizromaner; och gerna för mig må både den och alla dess tänkbara afarter tagas till föremål för diktande framställning. Min anmärkning gäller alltså icke valet af ämne, utan blott sättet att skildra. Den hektiska eotik, med hvilken förf. älskar att syssla — denna öfverretade begärelse, som flammor upplikt en blygselrodnad, detta sjukliga vilja, men intvåga — kan naturligtvis aldrig till sig synnerligen tilltalande (»man målar på en so i rosenrött»). Men den kan och *skall* skildras lugnt och — naket, jag menar utan de halfva antydningarnes retande draperier, hvilka, synes det mig, skänmma intrycket af konstnärlig renhet fullt ut lika mycket som det enfaldiga pryderiets fikonalöf. *Solglöds* förf. har flerstädes skattat åt den sämre franska skolans manér att skriva halfvädda visor och lemna åt läsarens uppeggade fantasi att fylla i de luckor, der förf. ritat en slösande mängd punkter . . . eller tanksteci —

Min andra anmärkning gäller den skizz, som bär titeln *Bland rosor*:

»Rosor öfverallt . . .  
Rosor, solljus, friska, doftande vinda . . .  
Och midt ibland allt en döende.»

Den vackra stämningsbilden är tydligen starkt påverkad af Jacobsen. Men det är djerft spel att söka hämma den storeorkonstnären med de många och granna orlens blomsterregn, med hans smygande lätta öfvergångar och hans smekande omkväden. Jacobsen kan icke öfversättas eller omskrivas på svenska: vårt språk eger ej hans färger på sin palett. Det svenska språkets vändningar äro klara och tydliga, dess ord äro kraftiga —



, kanske något hårda — i färgen; med em blandar man aldrig dessa obestämda, brtonande skymningsdagar, som den danske kalden så mästerligt framställt med hjälp af ett blöde Sprog. Och det gäller för dikten ka väl som för den bildande konsten, att tilen måste rätta sig efter materialet.

**Framtidsbilder, tecknade af Dagny,** för Ni helst låta bli att uppmuntra; men vill Ni nödvändigt läsa dem, så passa på en gång, är Ni är riktigt godlynt stämd — eljest blir Ni bestämdt rasande, vore Ni än så kär i poemböcker.» Jag för min del skulle kunna juta af St. Athanasii symbolum, i fall det mskrefves på vacker vers, så det är ej Dagnys reaktionära tendenser, som förtretat mig. Men jag blir alltid ledsen, när jag hör »gä-iga lyror», som rimma *förstörelse* och *glö-lande*, och — för meterns skull — regel-undet framställa sina gestalter så fula eller å silfverhåriga. — Diktens innehåll är letta:

Framtidens unge man blir en förtappad varelse, som studerar

Darwin, Häckel, Strindberg, Zola,  
Spencer och John Stuart Mill:

ans hustru förfaller till »landtdagskvinna» och ser ej efter sina små barn; hans pigor äsa »Giftas» och ingå äktenskap »på månad»; hans vuxna dotter super sig full (»benen hålla knappt balans») på sin studentsexa, och »dagen efter» tar hon sig det orådet före att drifva gyckel med »Den siste presten», som är en så hygglig gammal man.

Mörka framtidsbilder, eller hur? Den der antydningen om den *siste* prestens uppträdande är verkligen den enda ljusglinten.

**Framtid, fria häften för frågor rörande kvinnans deltagande i kulturarbetet,** är redan till sin utstyrsel betydligt bättre än *Framtidsbilder*, som är smaklös äfven utvändig. Och *Framtids* innehåll är särdeles godt.

R. Hertzberg har bidragit med häftets längsta och mest betydande uppsats: »Hvad är kvinnofrigörelsens mål?» Svaret är antydt i devisen: »frihet, arbete, aktning.» Mot kvinnans frihet och dermed mot hennes utsigst att få ett arbete efter sin fallenhet, resas hufvudsakligen trenne skrankor. Den första af en förvärd *uppfostran*, som i det praktiska lifvet blir mer till hinder än till

gagn — tänk på afhållandet från stärkande lekar och mycket annat, som »inte passar sig» för en liten tös! och tänk på den gudsnådligt sentimentala läsning, som sättes i den uppväxande flickans händer! En annan skranka är den frihetsskygga *kyrkan* med sin hardt när mohamedanska uppfattning af kvinnan: hon är till blott för mannens skull, hon skall »kalla honom herre», men för resten »tiga i församlingen.» Och slutligen måste kvinnofrigörelsen undanrödja de hinder, som i den arbetssökande kvinnans väg resas af *vissa statens lagar* — vissa ensidigt och sjelfviskt »manliga» lagar.

*En vän af samundervisning* har redogjort för tillkomsten och utvecklingen af ett läroverk i Helsingfors, der detta slags undervisning med framgång bedrifves; och *Alvilde Prydz* har lemnat en väl skrifven novell, som dock lider af slarffel i öfversättningen.

Dessutom förekomma i häftet ett poem, redogörelse för ett märkligt rättsfall, notiser m. m.

Edw. T.

## När och Fjärran.

Göteborgs Kvinnoförenings ansökan hos Stadsfullmäktige om 2000 Kr. af stadens brännvinsmedel till skollofskolonier har beviljats med 27 röster mot 20.

\* \* \*

I tidskriften »Kvinden og Samfundet» nr: 4 förekommer under rubriken: »Stal vore sönners lære at sy?» en liten radikalt hållen artikel, af *Astrid Stampe*, hvilken slutar med en uppmaning till alla mödrar och uppfostrarinnor att utan vidare tvärt bryta med den fördom, som är orsak till gossars tafatthet och okunnighet i att sy och sköta om sina egna kläder.

\* \* \*

Dansk Kvindesamfunds diskussionsmöten. På mötet den 18 mars höll kontorchefen hr Martus Rubin ett intressant föredrag om »Kvindens Adgang till Erhverv», hvilket utkommer i tryck i Dansk Kvindesamfunds småskrifter.

På mötet den 8 april inledde fru professor-skan Plum diskussionen om en *praktisk afslutningskurs af folkskolans flickundervisning*. Bland talarne var äfven en svenska, fröken *Lundin* från Stockholm, som afgaf en berättelse om de engelska skolornas undervisning i matlagning.

Mötet afslutades med följande resolution: »Forsamlingen uttalar önskeligheten af, at der i Al-



mueskolens Pigeundervisning optages Undervisning i praktisk Husgjerning. En komité är tillsatt för sakens ytterligare främjande.

\* \* \*

**Prostitutionens lössläppande i England.** Englands underhus har d. 25 mars enhälligt fattat beslut om upphäfvande af »Contagious diseases acts» vid andra läsningen af Mr. Stansfelds motion i dettasyfte. Enigheten var till den grad fullständig, att reglementeringssystemets egne anhängare yrkade, att nämnde lag borde upphävas, all den stund det engelska folket uttalat sig mot densamme. *Times*, hvilken, då den någon gång yttrat sig i frågan, ställt sig på »akternas» ståndpunkt, erkänner, att deras återinförande icke kan komma i fråga och lyckönskar Mr. Stansfeld till ett lyckligt slut på hans långa och oangenäma korståg.

*Daily News* anser det likaledes onyttigt att bibehålla den ifrågavarande lagen.

»Contagious diseases acts» antogs 1866 och gälde endast för sådana städer, som utgjorde stationer för hären och flottan. Antalet af dessa städer bestämdes till 13, men ökades 1869 till 20. Redan 1883 blefvo dock »akterna» suspenderade på grund af den starka opposition, de rönte inom som utom parlamentet. De tjugo år, som förlutit efter deras antagande, ha varit en tid af oafbruten och liflig kamp mellan systemets motståndare och försvarare. Bland motståndarne nämnas: Fowler, Stansfeld, Stuart Mill, Herbert Spencer och fru Josephine Butler. Frågan om »akternas» upphäfvande har ännu icke förevarit i öfverhuset, men man har skäl tro, att detta icke skall motsätta sig underhusets beslut.

(Eira.)

\* \* \*

**Federationens seger i engelska parlamentet** är rubriken på ett mycket läsvärdt föredrag, hållet af hr O. Westerberg vid Svenska Federationsafdelningens månadsmöte i Stockholm d. 8 april 1886. Det börjar såhär: »Sällan torde sanningen af satsen: »hvad stort sker, det sker tyst», hafva blifvit bekräftad på ett fullständigare sätt än nyligen, då ett beslut inom det engelska underhuset, hvilket berör mensklighetens djupaste intressen, af den svenska tidningspressen emottagits med tystnadens vältalighet.»

Föredraget står att läsa i aprilhäftet af »Sedlighets-Vännen», hvars expedition är: *Federationens byrå*, Jakobs Bergsgatan 13 B, 2 tr. upp Stockholm.

\* \* \*

**Federationen** håller sin 4:de kongress i London instundande sommar, från och med den 28 juni till och med den 2 juli. Till denna konferens kommer äfven den svenska federationsafdelningen att sända ett ombud.

\* \* \*

**Léon Richer**, redaktör och utgifvare af den franska tidskriften »Le droit des femmes», har nyligen skrifvit en skarp och eldig artikel, i hvilken han frågar sina landsmän, om de med engelsmännens exempel för ögonen ämna framhärda i bibehållande af den *legaliserade* prostitutionen.

Han anför, hur fullkomligt oskyldiga kvinnor anhållits och bortförts af den legaliserade prostitutionens polisagenter, och huru som det egentligen är samhällets fattigare medlemmar, som lida af en dylik institution. Hans artikel slutar sålunda: »Jag skulle ge allt i verlden för att en den legaliserade prostitutionens polisagenter med sina profana händer kastade en hög embetsmannas hustru eller dotter i St Lazare. Visserligen skulle jag beklaga den olyckliga flickan, den aktningvärda hustrun, men jag hoppas, det vore en lexa, som skulle göra verkan. All den stund de orättvisor, som drabba de små, anses för ingenting, må de stora i sin tur träffas af dem!

De förtjena det.»

\* \* \*

**En engelsk-fransk kvinnoliga** ha bildat sig i Paris för reformerande af kvinnodräkten.

\* \* \*

**En kvinlig läkare** i Saratow (Rysland) vid namn *Buchowtsen* blef, enligt »*Novoje Vremja*», nyligen af en högre domstol i staden inbjuden under en rättegång såsom expert i juridisk psykiatri. Hon innehar tjenst som ordinar vid den kvinliga afdelningen af en anstalt för sinnessjuka.

\* \* \*

Departementet Loire's landtbrukssällskap har, på en för icke längesedan hållen sammankomst, uttalat sin önskan, att franska staten och departementerna måtte omhändertaga teknisk undervisning för kvinnor, i hvad som rörelse landtbruket, och att kvinliga landtbruksskolor måtte med det snaraste upprättas.

**INNEHÅLL:** *Karl af Geijerstam:* Om frihet och samvärkan. — *Elmar:* På promenaden. — *N. J. Nørlund:* Confessionslöse Skoler. — *Amalie Skram:* Et ægteskab (forts.) — *Destillat.* — *Edw. T.:* Några böcker från Finland. — När och Fjärran. —

Red. af Alma Åkermark.

»FRAMÅT» utkommer den 1 och 15 i hvarje månad. Prenumeration kan ske hos hrr. bokhandlare och genom postverket. Pris: Kr. 3: 50 för år, postafvode 35 öre. Lösnummer: 25 öre. Annonspris: Kr. 20 för hel sida. Del af sida betingar motsvarande del af pris. Annonser mottagas å »Framåts» annonsbyrå, Kungsgatan 60, alla hvardagar kl. 12—1 e. m.

I redaktionsangelägenheter hänvänder man sig till Frk. Alma Åkermark, 2:dra Långgatan 40, Göteborg (träffas tidag och fredag 12—2 e. m.)



# LAGER

af såväl de mest eleganta som billigaste  
Manufaktur- Mode- och  
Hvitvaror,

Sybehörs och Garnérar-  
tiklar, Dame- och Barn-  
hattar, Barnkläder,  
Tricotvaror, Bijouterier  
och Galanteri-varor  
m. m. m. m. hos

**L. Kaiser & Co.,**

Kyrkogatan 36. Korsgatan 12.

Filial:

43. Södra Hamngatan 43.

# Wickman & Stillström.

Speceri, Vin- & Diversehandel,

**Göteborg,**

**23. Kyrkogatan 23.**

Filialaffär:

**8. Victoriagatan 8.**

# Fredrik Sköld & Co.,

**57 Kungsgatan 57,**

rekommendera ett ständigt välsortadt lager af stilfulla och välgjorda  
Damekappor till

**billiga priser.**

# C. J. Lindahl & Co.,

Hörnet af Kors- & Kyrkogatorna.

Specialité:

**Klädningsstyger.**

# NYA

**Modeknappar**

och

**Garneringsartiklar**

i största urval uti

**H. Dohm's**

Sybehörshandel

Hörnet af Östra Hamn- & Kungsgatorna.



# Axel Gillblad & Co.,

Domkyrkoplatsen.

## Manufakturhandel

En gros & En détail.

### Svart Siden & Merinos

af prima kvalitet och till ovanligt billiga priser.

### Klädningstyger,

rikt urval.

### Sybehör & Garnérsaker.

### Möbel- & Gardintyger

samt

ett stort urval af

### DAME-KAPPOR

tillverkade **endast** af utmärkt goda tyger

samt elegant utstyrda.